

**STORTINGETS
KONTROLLUTVALG**
FOR ETTERRETNINGS-, OVERVÅKINGS-
OG SIKKERHETSTJENESTE

ÅRSMELDING 2020

DOKUMENT 7:1 (2020–2021)

Til Stortinget

Som følge av lov 3. februar 1995 nr. 7 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-kontrollloven) § 17 tredje ledd gir utvalet frå seg melding til Stortinget om verksemda si i 2020.

Årsmeldinga er ugradert, jf. EOS-kontrollloven § 17 tredje ledd. Om informasjonen er tryggingegradert skal den som er opphav til informasjonen avgjere etter sikkerhetsloven. Før utvalet leverer meldinga til Stortinget, sender vi dei respektive delane av meldingsteksten til tenestene for at dei skal avklare om meldinga følger dette kravet. Tenestene er gitt høve til å kontrollere at det ikkje er faktafeil eller misforståingar.

Oslo, 24. mars 2021

Svein Grønnern

Astri Aas-Hansen

Øyvind Vaksdal

Eldfrid Øfsti Øvstedal

Magnhild Meltveit Kleppa

Erling Johannes Husabø

Camilla Bakken Øvald

Henrik Magnusson

Foto: Ingar Svørensen

EOS-utvalet 2020. Frå venstre: Øyvind Vaksdal, Camilla Bakken Øvald, Magnhild Meltveit Kleppa, Svein Grønnern (leiar), Astri Aas-Hansen (nestleiar), Erling Johannes Husabø og Eldfrid Øfsti Øvstedal.

Innhold

1.	Utvalets mandat og samansetjing	6
2.	Oversikt over utvalets verksemd i 2020	9
2.1	Samandrag – hovudpunkt i kontrollen	10
2.2	Utført kontrollverksemd	10
2.3	Om EOS-utvalet sine inspeksjonar	10
2.4	Kontrollmodellen	12
2.5	Behov for fleire juristar til sekretariatet	12
2.6	Koronapandemien og kontrollverksemda i 2020	13
3.	25 år med EOS-utvalet	14
3.1	Tal og fakta frå 25 år med demokratisk kontroll av Noreg sine hemmelege tenester	15
3.2	Kontrollutviklinga dei siste 25 åra	16
4.	Politiets tryggingsteneste (PST)	17
4.1	Generelt om kontrollen	18
4.2	Deling av informasjon med statar der det er risiko for at menneskerettane ikkje blir respekterte	
4.2.1	Innleiing	18
4.2.2	PST si deling av opplysningar om norsk statsborgar til utanlandsk samarbeidande teneste	18
4.2.3	PST sitt vidare samarbeid med den utanlandske tenesta	18
4.2.4	Om PST si innhenting av forsikringar før informasjon blir delt	18
4.3	Oppfølging av særskilt melding om PST si ulovlege innhenting og lagring av flypassasjeropplysningar	19
4.4	Avviksmeldingar frå PST	20
4.5	Klagesaker mot PST	20
5.	Etterretningstenesta (E-tenesta)	21
5.1	Generelt om kontrollen	22
5.2	Nasjonal kontroll med informasjon som E-tenesta deler med utanlandske partnarar	22
5.3	Om forbodet mot fordekt innsamling mot personar i Noreg	22
5.4	Problemstillingar knytt til eldre database med etterretningsmål	23
5.5	Gjennomgang av informasjon tidlegare definert som særleg sensitiv	24
5.6	Ny e-lov og kontroll av tilrettelagt innhenting	24
5.6.1	Om ny lov om Etterretningstenesta	24
5.6.2	Om metoden tilrettelagt innhenting	24
5.6.3	Om kontroll med tilrettelagt innhenting	24
5.7	Avvik i den tekniske informasjonsinnsamlinga	25
5.8	Klagesaker mot E-tenesta	25

6.	Nasjonalt tryggingsorgan (NSM)	26
6.1	Generelt om kontrollen	27
6.2	Klagesaker mot NSM	27
6.2.1	Innleiing	27
6.2.2	Klagesak 1 – NSM sitt høve til å gjere om på klareringsavgjerda til skade for klagaren	27
6.2.3	Klagesak 2 – Uforholdsmessig lang saksbehandlingstid i klareringssak	28
6.2.4	Klagesak 3 – Om innsyn i korrespondanse mellom NSM og utvalet	28
6.2.5	Klagesak 4 – FSA og NSM si behandling av krav om innsyn i klareringssak	29
6.3	Saksbehandlingstid i klareringssaker	29
7.	Forsvarets tryggingsavdeling (FSA)	30
7.1	Generelt om kontrollen	31
7.2	Klagesaker mot FSA	31
7.2.1	Innleiing	31
7.2.2	Klagesak 1 – FSA og NSM si behandling av krav om innsyn i klareringssak	31
7.2.3	Klagesak 2 – Uforholdsmessig lang saksbehandlingstid i klareringssak	32
7.3	Saksbehandlingstid i klareringssaker	32
8.	Kontroll av anna EOS-teneste	33
8.1	Generelt om kontrollen	34
8.2	Inspeksjon av Etterretningsbataljonen (Ebn)	34
8.3	Inspeksjon av Forsvarets spesialstyrkar stab (FSST)	34
8.4	Sivil klareringsmyndigheit (SKM)	34
8.4.1	Planlagt inspeksjon blei utsett	34
8.4.2	Saksbehandlingstid i klareringssaker	34
9.	Samarbeid mellom EOS-tenestene	35
9.1	Om PST og E-tenesta sitt samarbeid	36
10.	Undersøkinga av Frode Berg-saka	37
11.	Informasjonsarbeid og eksterne relasjonar	38
11.1	Informasjonsarbeid	39
11.2	Internasjonalt samarbeid	39
12.	Vedlegg	40
	Vedlegg 1 – Møte, besøk, foredrag og deltaking på konferansar	41
	Vedlegg 2 – Nyheiter frå kontrollorgan i andre land	42
	Vedlegg 3 – Innspel til Stortingets behandling av ny lov om Etterretningstenesta	43
	Vedlegg 4 – EOS-kontrolloven	45

1.

Utvalets mandat og sammansetjing

EOS-utvalet er eit permanent, stortingsoppnemnt organ som kontrollerer norske verksemdar som utøver etterretnings-, overvåkings- og tryggingsteneste (EOS-teneste). Kontrollen gjeld berre EOS-teneste som blir utøvd, styrt eller sett i gang av offentleg forvaltning.¹

Føremålet med kontrollen er etter EOS-kontrollloven² § 2 første ledd å:

- «1. klarlegge om og forebygge at noens rettigheter krenkes, herunder påse at det ikke nyttas mer inngripende midler enn det som er nødvendig etter forholdene, og at tjenestene respekterer menneskerettighetene,
2. påse at virksomheten ikke utilbørlig skader samfunnets interesser, og
3. påse at virksomheten holdes innen rammen av lov, administrative eller militære direktiver og ulovfestet rett.»

Utvalet skal ikkje søke eit meir omfattande innsyn i tryggingegraderte opplysningar enn det som er nødvendig ut frå kontrollføremålet.³ Utvalet skal i tillegg så vidt mogleg ta omsyn til kjeldevernet og vern av informasjon motteke frå utlandet. Kontrollen med enkeltsaker og operasjonar skal

vere etterfølgande, men vi har rett til å bli informerte om og uttale oss om den løpande verksemda til tenestene. Utvalet kan ikkje instruere EOS-tenestene eller bli nytta til konsultasjonar eller «førehandsgodkjenning» av metodar, operasjonar eller liknande. Kontrollen skal vere til minst mogleg ulempe for den operative verksemda til tenestene, og utvalet skal i sin kontroll ta omsyn til rikets tryggleik og forholdet til framande makter.⁴

Utvalet utfører legalitetskontroll. Det vil seie at vi til dømes ikkje vurderer kor effektive tenestene er eller korleis dei prioriterer ressursane sine.

Det er sju medlemmar i utvalet. Medlemmane blir valde for inntil fem år av Stortinget i plenum etter innstilling frå Stortingets presidentskap.⁵ Varamedlemmar blir ikkje oppnemnde. Utvalet er uavhengig av både regjeringa og Stortinget.⁶ Vi kan derfor ikkje bli instruerte av regjeringa, og medlemmar av utvalet kan ikkje på same tid vera stortingsrepresentantar. EOS-utvalet sine medlemmar og tilsette i sekretariatet må ha tryggingklarering og autorisasjon for høgste nivå både nasjonalt og etter traktat Noreg er tilslutta.⁷ Det vil seie tryggingklarering og autorisasjon for STRENGT HEMMELIG og COSMIC TOP SECRET.

1 Det er føresegner som viser til EOS-kontrollloven i lov om nasjonal sikkerhet (sikkerhetsloven) § 11-1, lov om Etterretningstjenesten § 2-6, og lov om behandling av opplysningar i politi og påtalemyndigheten (politiregisterloven) § 68.

2 Lov 3. februar 1995 nr. 7 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-kontrollloven). Lova blei sist endra i juni 2020.

3 Jf. EOS-kontrollloven § 8 tredje ledd. Av EOS-kontrollloven § 8 fjerde ledd går det fram at utvalet kan fatte bindande avgjerder om innsynsretten og om kor langt kontrollen går. Eventuell protest skal bli teke inn i årsmeldinga, og det vil då vere opp til Stortinget å meine noko om tvisten, etter at innsyn er gitt som oppmoda (ingen oppsetjande verknad). I 1999 vedtok Stortinget ved plenarvedtak at det skulle gjelde ei særskild prosedyre for tvist om innsyn i Etterretningstenesta sine dokument. Vedtaket førte ikkje til endring i utvalets lov eller instruks, sjå Dokument nr. 16 (1998–99), Innst. S. nr. 232 (1998–99) og referat og vedtak i Stortinget 15. juni 1999. Bakgrunnen for Stortinget sitt vedtak frå 1999 er den særlege sensitiviteten som knyter seg til enkelte av E-tenesta sine kjelder, identiteten til personar i okkupasjonsberedskapen og spesielt sensitive opplysningar motteke frå utanlandske samarbeidande tenester. EOS-utvalet bad i 2013 Stortinget avklare om innsynsretten til utvalet slik han er felt ned i lov og instruks skal gjelde fullt ut også for E-tenesta, eller om Stortingets vedtak frå 1999 skal bli oppretthalde. På Stortinget si oppmoding blei spørsmålet behandla i rapporten frå Evalueringsutvalet for EOS-utvalet, som blei levert til Stortinget 29. februar 2016, sjå Dokument 16 (2015-2016). Ved behandlinga av rapporten frå Evalueringsutvalet i 2017, blei avgrensinga i innsynet i «særleg sensitiv informasjon» oppretthalde utan at lovteksten blei endra.

4 Jf. EOS-kontrollloven § 2.

5 Jf. EOS-kontrollloven § 3.

6 Stortinget i plenum kan «likevel pålegge utvalget å foreta nærmere definerte undersøkelser innanfor utvalgets kontrollmandat», jf. EOS-kontrollloven § 1 siste ledd andre punktum.

7 Jf. EOS-kontrollloven § 11 andre ledd.

Ulovfesta rett

Ulovfesta rett er gjeldande rett som ikkje er lovfesta. Den blir skapt dels gjennom domstolavgjerder, dels gjennom praksis, men også sedvanerett.

Tryggingegraderte opplysningar

Informasjon som etter reglane i sikkerhetsloven skal vernast av tryggingmessige grunnar. Informasjonen er merka med ei tryggingegrad – BEGRENSET, KONFIDENSIELT, HEMMELIG eller STRENGT HEMMELIG.

Legalitetskontroll

Kontroll av at rettsreglar er følgde.

Tryggingklarering

Avgjerd av eit klareingsorgan om ein person er tryggingmessig skikka for ei gitt tryggingegrad.

Autorisasjon

Avgjerd om ein tryggingklarert person skal bli gitt tilgang til informasjon med ei gitt tryggingegrad.

Under følger ei oversikt over utvalet si samansetjing og funksjonsperiodane til EOS-utvalet sine medlemmar i 2020:

Svein Grønnern, Oslo, leiar
13. juni 1996 - 30. juni 2021

Astri Aas-Hansen, Asker, nestleiar
1. juli 2019 - 30. juni 2024

Øyvind Vaksdal, Karmøy
1. januar 2014 - 30. juni 2021

Eldfrid Øfsti Øvstedal, Trondheim
1. juli 2016 - 30. juni 2021

Magnhild Meltveit Kleppa, Hjelmeland
1. juli 2019 - 30. juni 2024

Erling Johannes Husabø, Bergen
1. juli 2019 - 30. juni 2024

Camilla Bakken Øvald, Oslo
1. juli 2019 - 30. juni 2024

Av dei sju medlemmane har fem ulike partipolitisk bakgrunn. Dei to andre har juridisk og teknologisk fagleg bakgrunn.

Utvalet er støtta av eit sekretariat. Ved utgangen av 2020 hadde sekretariatet 16 personar i fulltidsstillingar – sekretariatsleiar (jurist), seks juridiske saksbehandlarar, fem teknologar, ein tryggingssleiar, ein informasjonsrådgivar og to tilsette med ansvar for økonomi, HR, arkiv og kontordrift.

Utvalet sine utgifter i 2020 har vore på kr 23 257 049 mot budsjett, inkludert overførte midlar, på kr 26 497 000. Av dei ubrukne midlane på kr 3 239 951 er kr 1 300 000 søkt overført til budsjettet for 2021.

I 2019 fekk utvalet kr 29 000 000 til nytt lokale. Per 31.12.2020 er kr 2 308 669 ubrukt i flytteprosjektet. Dei vil bli overført til 2021 for å dekke resterande kostnader knytt til prosjektet.

2.

Oversikt over utvalets verksemd i 2020

2.1 Samandrag – hovudpunkt i kontrollen

Politiets tryggingsteneste (PST):

Utvalet har kritisert PST i ei sak som gjeld utveksling av informasjon om ein norsk borgar til ei teneste i eit land der det er risiko for at menneskerettane ikkje blir respekterte. I ein gjennomgang av korleis PST utvekslar informasjon med utanlandske tenester såg utvalet på informasjonsutveksling om ein nordmann som sat fengsla i utlandet. Utvalet uttalte at PST hadde gjort ei mangelfull vurdering av risikoen ved å utlevere opplysningar om vedkommande til PSTs samarbeidspartnar i det aktuelle landet.

Etterretningstenesta:

Utvalet har fullstendig innsynsrett i løpande saker i alle EOS-tenester – med eitt unntak – saker som blir definerte som «særlig sensitiv informasjon» hos Etterretningstenesta. I 2019 og 2020 har vi gått gjennom 19 saker/operasjonar frå fleire år tilbake i tid som ikkje lenger er definerte som «særlig sensitiv informasjon». Utvalet har ikkje funne teikn på at Etterretningstenesta har gått ut over sine fullmakter eller at nokon har fått rettane sine krenka.

Nasjonalt tryggingorgan (NSM) og Forsvarets Tryggingssavdeling (FSA):

- I ei klagesak har utvalet konkludert med at ein klagar fekk rettane sine krenka då NSM på feil grunnlag gjorde om ei klareringsavgjerd frå KONFIDENSIELT til inga klarering.
- Både FSA og NSM fekk kritikk frå utvalet i ei klagesak for uforholdsmessig lang saksbehandlingstid. Det gjekk meir enn fire år frå klagaren sende inn personleg informasjon som grunnlag for klarering til NSM fatta si endelege avgjerd om nekting av tryggingssklarering.
- Både NSM og FSA fekk kritikk i ei klagesak som gjaldt innsyn i klareringssak. Klagaren blei nekta innsyn i faktiske opplysningar som var skrivne ned i eit internt dokument. Klagaren blei i tillegg pålagt teieplikt under straffansvar for opplysningar klagaren sjølv hadde levert til klareringsorganet.

2.2 Utført kontrollverksemd

I 2020 har utvalet gjennomført 16 inspeksjonar og vore alle stader som lova krev. Politiets tryggingsteneste (PST) er inspisert seks gonger, Etterretningstenesta fire gonger, Nasjonalt tryggingorgan (NSM) to gonger og Forsvarets tryggingssavdeling (FSA) to gonger. Etterretningsbataljonen

og Forsvarets spesialstyrkar er inspisert ein gong kvar.

I 2020 oppretta utvalet 16 saker av eige tiltak, mot 24 i 2019. Sakene vi har teke opp av eige tiltak er hovudsakleg oppfølging av funn frå våre inspeksjonar. Vi avslutta 10 saker i 2020 som var teke opp av eige tiltak, mot 17 saker i 2019.

Utvalet undersøker klager frå enkeltpersonar og organisasjonar. Vi tok imot 29 klager⁸ på EOS-tenestene i 2020, mot 26 klager i 2019. Klager som fell inn under utvalet sitt kontrollområde blir undersøkt i den eller dei tenestene som klaga rettar seg mot, og vi har ein låg terskel for å ta klagesaker til behandling.

EOS-utvalets medlemmar møtast normalt fleire dagar kvar månad, med unntak av juli. Vervet som leiår svarar til omkring 30 prosent stilling og medlemsvervet omkring 20 prosent stilling. Vi har i 2020 hatt ni interne heildagsmøte på utvalet sitt kontor, eit ekstraordinært digitalt møte om ugraderte problemstillingar i vår og interne arbeidsmøte på staden i tilknytning til inspeksjonane. I dei interne møta drøftar vi planlagde og gjennomførte inspeksjonar, klagesaker, saker teke opp av eige tiltak, meldingar til Stortinget og administrative forhold.

2.3 Om EOS-utvalet sine inspeksjonar

Utvalet deler inspeksjonane i ein orienteringsdel og ein inspeksjonsdel. Orienteringane frå tenestene er nyttige for å få tenestene sitt syn på oppgåvene, vurderingane og utfordringane deira. Orienteringstema er i hovudsak valt av utvalet sjølv, men tenesta blir også beden om å orientere om forhold dei meiner er relevante for kontrollen til utvalet. Under inspeksjonane blir vi orienterte om mellom anna den løpande verksemda til tenesta, korleis tenesta samarbeider nasjonalt og internasjonalt og saker det har vore offentleg debatt om. Utvalet stiller munnlege spørsmål på staden og skriftlege spørsmål i etterkant. Vi har også høve til å kalle inn tilsette i tenestene og andre som er relevante for kontrollen til samtalar eller avhør.

I inspeksjonsdelen søker vi direkte i dei elektroniske systema til tenestene. Tenestene blir ikkje varsla om kva for søk vi gjer. Det gjer at inspeksjonsdelen inneheld rikeleg med umelde element. Sekretariatet førebur inspeksjonane grundig. Det set oss i stand til å gjennomføre målretta inspeksjonar.

8 Nokre få av klagenes blei avvist av utvalet fordi dei ikkje var innanfor kontrollområdet. Ein god del av klagenes var retta mot fleire av EOS-tenestene.

Kor utvalet har vore på inspeksjon i 2020

Oslo
PST, E-tenesta, NSM, FSA og
Forsvarets spesialstyrkar stab

Bærum
NSM

Bergen
PST

Tromsø
PST

Ringerike
E-tenesta

Setermoen
Etterretningsbataljonen

2.4 Kontrollmodellen

EOS-utvalet blei evaluert i 2016 av Solbakken-utvalet⁹. Det blei gjort nokre endringar som følge av evalueringa, men hovudmodellen med at utvalet kontrollerer all EOS-teneste, og at utvalet har sju medlemmar med variert bakgrunn, bestod.

Med innføringa av ny lov om Etterretningstenesta og eventuelt metoden tilrettelagt innhenting av grenseoverskridande kommunikasjon¹⁰ (TI) vil utvalet få mange nye oppgåver. Utvalet vil få pengar til å opprette fleire stillingar i sekretariatet, men det påverkar også arbeidet til sjølve utvalet. I innstillinga¹¹ til ny lov om Etterretningstenesta skreiv utanriks- og forsvarskomiteen på Stortinget at:

«Komiteen har merket seg innspill fra EOS-utvalget der det påpekes at den eventuelle nye kontrolloppgaven vil gjøre det nødvendig med en gjennomgang av utvalgets kontrollvirksomhet og prioriteringer, og at utvalget ved behov vil komme tilbake til Stortinget etter å ha høstet erfaringer med den nye kontrolloppgaven».

Innspelet komiteen viser til er eit brev utvalet sende utanriks- og forsvarskomiteen i samband med Stortinget si behandling av ny lov om E-tenesta.¹² Kontroll- og konstitusjonskomiteen og presidentskapet fekk kopi av brevet.

I brevet gav vi uttrykk for ei forventning om at ein løpande kontroll av tilrettelagt innhenting «vil gjøre det nødvendig med en gjennomgang av utvalgets kontrollvirksomhet og prioriteringer».

Hausten 2020 har utvalet begynt på eigne vurderingar av korleis kontrollmodellen kan bli vidareutvikla innanfor gjeldande rammevilkår for medlemmane i utvalet.

Vi ser mellom anna på om det er mogleg å auke utvalet sin inspeksjonskapasitet ved å dele utvalet og utvikle nye måtar å gjennomføre inspeksjonar på. Tilgang til tenestene sine system frå kontoret til utvalet vil også kunne auke kapasiteten. I tillegg er utvalet i gang med i større grad å gjere risikovurderingar av kor og kva for tema vi skal inspisere. Utvalet kjem tilbake til eventuelle behov for lovendingar og budsjettmessige konsekvensar av det vidare arbeidet med kontrollmodellen.

2.5 Behov for fleire juristar til sekretariatet

Dei siste åra har PST fått ei rekke nye overvåkingsheimlar. Tenesta har i tillegg fått utvida åtgang til bruk av eksisterande heimlar til avverjande og førebyggjande føremål. Og i eit innlegg på regjeringen.no i februar 2021 skreiv forsvars-

På grunn av pandemien overleverte EOS-utvalets leiar Svein Grønnern årsmeldinga for 2019 til stortingspresident Tone Wilhelmsen Trøen på digitalt vis. Foto: Stortinget

minister Frank Bakke-Jensen og justis- og beredskapsminister Monica Mæland at «Vi jobber i dag med å utrede og oppdatere PSTs hjemler. Vi er enige i at PST ikke kan være en analog tjeneste i en digital tid og ser også på hvordan tjenestens rolle som innenlands etterretningstjeneste bør styrkes».¹³

Ny etterretningstenestelov (2020) og den nye sikkerhetsloven (2018) fører også til at det blir stilt auka krav til utvalet sin kontroll. Det same gjer eit stadig tettare og meir organisert samarbeid mellom EOS-tenestene. Samla sett gir dette utvalet fleire og meir kompliserte juridiske spørsmål å vurdere. Det er ei betydeleg bør for utvalet å bere at kontrollmekanismar i aukande grad blir sett på som føresetnadar for at overvåkingsheimlane er lovlege.

Utvalet kan ikkje møte desse krava på ein tilfredsstillande måte med den juridiske kapasiteten i sekretariatet i dag, og vi meiner det er nødvendig med ei ytterlegare styrking av sekretariatet fram til 2025.

Med jamne mellomrom får utvalet store og sær arbeidskrevjande saker å arbeide med. I arbeidet med desse sakene er det for utvalet maktpåliggande å ha nok juristar til både å kunne ta seg av den ordinære kontrollen og arbeide med slike særlege undersøkingar. Det har vi ikkje i dag. Slik situasjonen er no, er det ikkje juridisk kapasitet i sekretariatet til å undersøke saker i EOS-tenestene i den utstrekning som utvalet ønsker.

Utvalet vil i samband med budsjettarbeidet for 2022 presentere ei oversikt over det forventa budsjettbehovet fram til 2025.

2.6 Koronapandemien og kontrollverksemda i 2020

Smitteverntiltak som følge av koronapandemien har ført til at kontrollverksemda blei meir avgrensa enn planlagt i 2020. Frå mars til mai 2020 gjennomførte utvalet eit digitalt, ugradert møte og to inspeksjonar med færre utvalsmedlemmar enn vanleg til stades. Frå juni 2020 har utvalet si verksemd vore tilnærma normal, men med noko redusert deltaking på inspeksjonar av smittevernsyn.

Utvalet har hatt ein god dialog med EOS-tenestene om tilrettelegging for inspeksjonane og førebuingane til sekretariatet, i lys av tilrådingar, tiltak og pålegg frå styresmaktene. Som det kjem fram av punkt 2.2 har EOS-utvalet oppfylt minstekrava til inspeksjonsverksemda i 2020.

Saksbehandlingskapasiteten til sekretariatet blei kraftig redusert i perioden mars til mai 2020. Hausten 2020 har dei fleste arbeidd på kontoret, fordi berre eit mindretal av dei tilsette kan utføre arbeidsoppgåvene sine heimanfrå. Alle tilsette har eige cellekontor, og det har vore lagt til rette for at tilsette i sekretariatet kunne komme seg til og frå jobb utan å bruka kollektivtransport.

Pandemien har ført til auka saksbehandlingstid i klagesaker og i saker utvalet har teke opp av eige tiltak. Vi har også teke opp færre saker av eige tiltak enn vi ville gjort i eit normalår.

9 Dokument 16 (2015-2016) – Rapport til Stortinget frå Evalueringsutvalget for Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget).

10 Les meir om den metoden i punkt 5.6.2

11 Innst. 357 L (2019-2020)

12 Sjå vedlegg 3.

13 Regjeringen.no/no/aktuelt/eostjenestene/id2834667/ – De tre EOS-tjenestene har et godt og konstruktivt samarbeid.

3.

25 år med EOS-utvalet

3.1 Tal og fakta frå 25 år med demokratisk kontroll av Noreg sine hemmelege tenester

Når denne årsmeldinga blir overlevert til Stortinget i mars 2021 er det ganske nøyaktig 25 år sidan EOS-utvalet hadde sitt fyrste møte. Sidan det har utvalet hatt hundrevis av møte, levert 25 årsmeldingar og 11 særskilde meldingar:

- *Særskilt melding om graderte opplysninger i Frode Bergsaken* (2021)
- *Om PSTs ulovlige innhenting og lagring av flypassasjeropplysninger* (2019)
- *Om ulik praksis for sikkerhetsklarering av personer med tilknytning til andre stater* (2019)
- *Rettsgrunnlaget for Etterretningstjenestens overvåkingsvirksomhet* (2016)
- *Utvalgets taushetsplikt overfor evalueringsutvalget* (2014)
- *Undersøkelse av påstander om politisk overvåking og PSTs bruk av Christian Høibø som kilde* (2014)
- *Undersøkelse av opplysninger om norske kilder mv. i Etterretningstjenesten* (2013)
- *PSTs registrering av personer tilknyttet to muslimske miljøer* (2013)

- *Overvåking av norske borgere i Norge foretatt av SDU* (2011)
- *Undersøkelse av POTs metodebruk i Treholt-saken* (2011)
- *Undersøkelse av Overvåkingstjenestens innhenting av opplysninger fra tidligere DDR* (1996)

Ei opteljing frå mars 1996, då utvalet hadde sitt fyrste møtet, til og med desember 2020 viser følgande statistikk: Utvalet har motteke 627 klager, oppretta 474 saker på eige tiltak, gjennomført 591 inspeksjonar og hatt 458 møte.

EOS-utvalets fyrste leiar var Per N. Hagen (1996-1997), før Rikard Olsvik overtok i 1997 og leia utvalet til 1999. Frå 1999 til 2006 var det Leif Mevik som leia utvalet, før Helga Hernes var leiar frå 2006 til 2011. Eldbjørg Løwer er til no den lengst sitjande leiaren for utvalet (2011 til 2019). Noverande leiar Svein Grønnern går av som leiar sommaren 2021 etter 25 år som EOS-kontrollør.

I samband med 25-årsjubileet gir utvalet ut ein jubileumspamflett som inkluderer bidrag frå både noverande og tidlegare utvalsmedlemmar og eksterne personar som har følgd utvalet over fleire år.

Per N. Hagen (til høgre) var den fyrste leiaren for EOS-utvalet. Her sit han saman med Berge Furre under ei høyring i Stortingets kontrollkomité i 1997. Den høyringa var eit resultat av EOS-utvalet si fyrste særskilde melding til Stortinget om «Overvåkingstjenestens innhenting av opplysninger fra tidligere DDR». Utvalet kritiserte i den meldinga dåverande Politiets overvåkingsteneste for å innhenta opplysningar om SV-politikar Furre mens han var medlem av Lund-kommisjonen. Foto: Gunnar Lier/NTB

3.2 Kontrollutviklinga dei siste 25 åra

Både tenestene og utvalet sin kontroll har gått gjennom ei rivande utvikling sidan midten av 90-talet og fram til i dag. Budsjetta til tenestene har auka kraftig, og utvalet sitt sekretariat har mangedobla seg.

Inspeksjonane på 90-talet og tidleg 2000-tal var dominert av papirmapper og hyppige besøk i arkiva til tenestene. I dag har EOS-utvalet, med støtte frå sekretariatets teknologar, tilgang til dei same digitale verktøya som tenestene sjølv nyttar. Det gjer at sjølv om tenestene i dag har mykje meir informasjon som skal bli kontrollert, er føresetnadane for ein effektiv kontroll langt betre no enn i 1996.

Ikkje berre har verda, tenestene og utvalet opplevd ei enorm teknologisk utvikling. Hendingar både i Noreg og utlandet har gjort at tenestene sine lovverk og prioriteringar har blitt endra. Særleg PST har fått lov til å bruke mange fleire metodar – også i førebyggjande saker. Og ny lov om E-tenesta tredde i kraft 1. januar 2021.¹⁴ Alt dette skal bli kontrollert av utvalet med støtte frå sekretariatet. På 90-talet var det eit par personar som støtta dei sju medlemmane i utvalet.

I løpet av 2021 vil sekretariatet passere 20 tilsette. Nesten ein tredjedel av dei vil vera teknologar, noko som gjer at moglegheitene for utvalet til å føre kontroll med kompliserte datasystem og store datamengder i tenestene no er ein heilt annan enn for berre få år sidan.

Men det er ein viktig ting som ikkje har endra seg dei siste 25 åra – EOS-utvalet sitt mandat. Vår hovudoppgåve er framleis å klarlegge om og førebygge at enkeltpersonar sine rettar blir krenka, at EOS-tenestene si verksemd ikkje utilbørlig skader samfunnet sine interesser, og at våre hemmelege tenester held seg innanfor lov og regelverk.

Sjølv om mandatet til utvalet i sin kjerne har vore uendra, har kontrollmetodane vore i stadig utvikling. EOS-kontroll-loven har særleg vist seg effektiv i møte med tenester som ikkje alltid har vore velvillig innstilte overfor innsynskrava frå utvalet. Innsynsretten er ein heilt grunnleggjande føresetnad for kontrollen – og for tilliten til han. I lys av endringar i både regelverk og tekniske moglegheiter, er det ei løpande oppgåve for utvalet å sjå til at EOS-tenestene legg til rette for kontrollen vår.

EOS-utvalet i 2010 då utvalet skulle ha eit møte om Treholt-saka, som resulterte i ei særskilt melding til Stortinget i 2011. Frå venstre rundt bordet: nestleiar Svein Grønnern, medlem Trygve Harvold, medlem Wenche Elizabeth Arntzen, medlem Theo Koritzinsky, medlem Knut Hanselmann, sekretariatsleiar Henrik Magnusson og leiar Helga Hernes. Utvalsmedlem Gunhild Øyangen var ikkje til stades då bildet blei teke. Foto: Erik Johansen / NTB

4.

Politiets tryggingsteneste (PST)

4.1 Generelt om kontrollen

I 2020 har utvalet gjennomført fire inspeksjonar i PST si sentrale eining (DSE). I tillegg er PST-einingane i Vest og Troms inspiserte.

I inspeksjonane kontrollerer vi særleg:

- Innhenting og behandling av personopplysningar.
- Nye og avslutta førebyggjande saker, avverjande etterforskingssaker og etterforskingssaker.
- Bruken av skjulte tvangsmiddel (til dømes telefon- og romavlytting, dataavlesing og hemmeleg ransaking).
- PST si utveksling av informasjon med innanlandske og utanlandske samarbeidspartnarar.

4.2 Deling av informasjon med statar der det er risiko for at menneskerettane ikkje blir respekterte

4.2.1 Innleiing

Utvalet kontrollerer om vilkåra for PST si utlevering av informasjon til utanlandske samarbeidande tenester er oppfylte.¹⁵

Utvalet har i ei fråsegn til PST hatt merknadar til tenesta si utveksling av informasjon om ein norsk borgar til ei teneste i eit land der det er risiko for at menneskerettane ikkje blir respekterte. I same sak kom utvalet med sitt syn på PST sitt samarbeid med den utanlandske tenesta og PST si innhenting av forsikringar før informasjon blir delt.

4.2.2 PST si deling av opplysningar om norsk statsborgar til utanlandsk samarbeidande teneste

Utvalet gjekk gjennom PST si informasjonsutveksling med ei utanlandsk teneste om ein nordmann som sat fengsla i utlandet. PST hadde ei etterforskingssak mot vedkommande.

PST blei beden om å gjere greie for sitt samarbeid med den utanlandske tenesta og om utveksling av opplysningar om den norske statsborgaren var nødvendig og forholdsmessig.

Tenesta viste til at dei hadde fylt ut eit internt risiko-vurderingsskjema før dei fyrste gong delte informasjon om nordmannen med den utanlandske tenesta. PST rekna det som «lite sannsynlig» at informasjonsdelinga ville få negative konsekvensar for personen, i og med at vedkommande alle-reie sat fengsla då delinga skjedde.

Utvalet hadde eit noko anna syn på dette. Vi kunne ikkje sjå at det utfylte skjemaet i tilstrekkeleg grad synleggjorde at PST hadde gjort ei heilskapleg vurdering av om utleveringa var forholdsmessig. Utvalet uttrykte at nettopp det at personen sat fengsla, gjorde det nødvendig med ei meir grundig vurdering av om vilkåra for deling var til stades. Etter vårt syn hadde PST gjort ei mangelfull vurdering av risikoen ved å utlevere opplysningar om vedkommande.

PST si *seinare* avgjerd om å dele informasjon frå si eiga etterforskingssak var gjennomarbeida og grundig. Utvalet meiner likevel at PST også burde ha vurdert fleire risikoredu-serande tiltak. Tenesta kunne ha henta inn forsikringar frå den aktuelle tenesta om evna og viljen til å etterleve menneskerettane, før PST delte opplysningar om den då fengsla norske statsborgaren.

4.2.3 PST sitt vidare samarbeid med den utanlandske tenesta

Etter at PST hadde utveksla informasjonen omtalt ovanfor fekk tenesta indikasjonar på at den utanlandske tenesta skal ha brukt opplysningar frå PST i strid med føresetnadane PST hadde sett for bruken av dei. PST informerte utvalet om at det ikkje var noko som tydde på at den utleverte informasjonen blei brukt mot den norske statsborgaren, verken i ei straffesak eller at nordmannen blei utsett for grufull, umenneskeleg eller nedverdige behandling.

Som følge av desse indikasjonane vurderte PST å stanse deling av opplysningar med den utanlandske tenesta. PST fekk ikkje fullstendig klarlagt om opplysningar frå tenesta var blitt brukt i strid med føresetnadane som dei hadde sett. PST valde likevel å oppretthalde informasjonsdelinga og samarbeidet med den utanlandske tenesta.

At utveksla opplysningar kan ha blitt brukt i strid med PST sine føresetnadar illustrerer kjernen i problemstillinga knytt til deling av personopplysningar med statar der det er risiko for at menneskerettane ikkje blir respekterte. Utvalet uttalte at det er problematisk at PST har halde fram med å dele opplysningar med den aktuelle utanlandske tenesta, utan at det moglege misbruket til den utanlandske samarbeidande tenesta av tidlegare delte opplysningar frå PST var blitt fullstendig klarlagt.

4.2.4 Om PST si innhenting av forsikringar før informasjon blir delt

PST har ein rutine for kva tenesta skal gjere før kvar enkelt utlevering av opplysningar til land der det er risiko for brot på menneskerettane. Når utlevering av personopplysningar kan

Behandling av personopplysningar

Alle formar for elektronisk eller manuell handtering av personopplysningar – også lagring.

Førebyggjande sak (f-sak)

Sak oppretta for å undersøke om nokon førebur eit straffbart forhold som PST har til oppgåve å førebygge.

Avverjande etterforskingssak

Sak oppretta for å avverje at det blir gjort ei straffbar handling som fell inn under PST sitt ansvarsområde.

føre til risiko for brot på menneskerettane, skal PST vurdere å hente inn forsikringar om mottakaren sin evne og vilje til å etterleve menneskerettane.

I saka omtalt over, var det ikkje innhenta forsikring frå den utanlandske tenesta. PST meinte at slike forsikringar har «meget begrenset, om noen, verdi», då det er vurderingar og undersøkingar som tenesta sjølve har gjort internt før deling som kan hindre grufull, umenneskeleg eller nedverdiggande behandling. PST opplyste at delingar tenesta har gjort også inneheld vilkår/klausular om at «informasjonen kun er delt som etterretningsinformasjon og at den ikke kan deles videre med andre myndigheter eller benyttes til påtale eller andre juridiske prosesser, uten etter samtykke fra PST».

Før PST i konkrete tilfelle kjem fram til at tenesta skal utlevere personopplysningar til land der det er risiko for brot på menneskerettane, la utvalet til grunn at tenesta vurderer om innhenting av forsikringar er eit aktuelt tiltak for å avklare om mottakaren har evne og vilje til å etterleve menneskerettane.

Utvalet har merka seg at PST har komme fram til at alle skriv frå PST til samarbeidande tenester, der personopplys-

ningar blir delte, skal ha ei ny og utfyllande klausulering som presiserer allereie gjeldande praksis om å unngå grufull, umenneskeleg eller nedverdiggande behandling som følge av at opplysningar blir utlevert. Dette meiner utvalet er positivt.

Vi la til grunn at PST held seg oppdatert om eventuelle endringar i menneskerettssituasjonen i aktuelle land, inkludert korleis utanlandske samarbeidande tenester etterlever menneskerettane. Vi la også til grunn at norske tenester må utvise varsemd når det gjeld informasjonsutveksling om enkeltpersonar med statar der det er risiko for at menneskerettane ikkje blir respekterte.

4.3 Oppfølging av særskilt melding om PST si ulovlege innhenting og lagring av flypassasjeropplysningar

Den 5. desember 2019 kom EOS-utvalet med ei særskild melding til Stortinget «Om PSTs ulovlege innhenting og lagring av flypassasjeropplysningar».¹⁶ I meldinga retta utvalet skarp kritikk mot PST for at tenesta hadde samla inn og oppbevart flypassasjeropplysningar ulovleg.

¹⁵ Politiregisterloven § 22 gir PST høve til å utlevere opplysningar til utlandet til føremål som er nemnt i politiregisterloven § 26, og for å averje eller førebygge lovbrott eller om det er nødvendig for å stadfeste opplysningane. Dette har samband med PST si plikt til å samarbeide med politistyrkesmakter og tryggleiks- og etterretningsstenester i andre land, jf. politiloven § 17c.

¹⁶ Dokument 7:2 (2019-2020)

Etterforskingssak (e-sak)

Sak oppretta for å undersøke eit straffbart forhold som fell inn under PST sitt ansvarsområde.

Dataavlesing

Ein metode som gjer at opplysningar på ein mobil/ datamaskin kontinuerleg kan bli innsamla. Metoden kan brukast av PST etter kjennelse frå domstol.

Klausulering

Vilkår for vidare bruk av data ved informasjonsutvekslinga.

EOS-utvalet har spurt PST korleis tenesta har følgd opp meldinga. PST har svart at dei har gjort ei rekke interne tiltak for å få oversikt over opplysningane og behandla dei i samsvar med det utvalet har peika på og rammene som lova set fast. Det er eit omfattande materiale som er samla inn over fleire år.

I meldinga kritiserte utvalet også at tenesta mangla tilstrekkeleg internkontroll og dokumentasjon av si eiga verksemd med å hente inn opplysningar. PST er no i ferd med å etablere ei ny eining som skal ha ansvar for internkontroll og risikostyring i tenesta.

Utvalet er nøgd med oppfølginga til tenesta så langt, og vi vil følge opp vidare.

4.4 Avviksmeldingar frå PST

PST har dei siste åra på eige initiativ orientert utvalet om avvik. Utvalet er positiv til at PST rapporterer avvik som tenesta sjølv oppdagar. I år har tenesta orientert om tre forhold.

Eit av avika var knytt til bruk av falsk basestasjon. Saka var den at eit politidistrikt spurde PST om bistand til å lokalisere ein mobiltelefon i ei alvorleg sak. Spørsmål om bistand kom ikkje skriftleg, slik det normalt skal gjere. Det viste seg at sjølv om politidistriktet hadde fått kjennelse for å kunne bruke kommunikasjonskontroll i saka, var bruk av falsk basestasjon ikkje omfatta av kjennelsen. PST har rapportert saka til Riksadvokaten og skjerpa sine rutinar knytt til spørs-

mål om bistand frå det ordinære politiet.

Det andre aviket hadde samanheng med innføringa av ny straffelov. Etter at ny lov blei innført, blei heimelsgrunnlaget for nokre av tenesta sine oppgåver uklart. Dette kan ha ført til feilregistreringar i registeret til PST. Tenesta har sett ned ei gruppe som går gjennom dei aktuelle registreringane. Samstundes arbeider PST med å klargjere heimelen.

Til sist har PST orientert om eit mogleg avvik ved overføring av personopplysningar frå eit register og inn i etterretningsregisteret Smart. Tenesta har orientert utvalet om at ho skal gå gjennom heile sitt internkontrollsystem.

4.5 Klagesaker mot PST

Utvalet har i 2020 motteke 19 klager retta mot PST, mot 13 i 2019. Fleire av klagenes var på same tid retta mot andre EOS-tenester.

Utvalet sine fråsegner til klagarar skal vere ugraderte. Informasjon om at nokon har vore overvakte eller ikkje, er trygginggradert om ikkje anna blir bestemt. Det tyder at ein klagar i utgangspunktet ikkje kan få vite om vedkommande er overvakt av PST eller ikkje. Av EOS-kontroloven kjem det fram at det ved klager mot tenestene om overvakingsverksemd berre skal uttalast om klaga har gitt grunn til kritikk eller ikkje.

Utvalet har i 2020 avslutta 13 klagesaker mot PST. Ingen av klagesakene har ført til kritikk mot tenesta.

Falsk basestasjon

Ein falsk basestasjon utgir seg for å vere legitim. Han kan fungere som eit mellomledd mellom mobilen og den legitime basestasjonen til nettleverandøren. Han kan også brukast til å identifisere kva for mobilar som kontaktar den falske basestasjonen, og potensielt kan ein fange opp kommunikasjon frå mobilen, lytte på samtalar, lese tekstmeldingar og sjå datatrafikk.

5.

Etterretningstenesta (E-tenesta)

5.1 Generelt om kontrollen

Utvalet har i 2020 gjennomført tre inspeksjonar av E-tenesta sentralt, i tillegg til inspeksjon av E-tenesta sin stasjon på Eggemoen i Ringerike, som driv med innsamling mot utvalde satellittar.

I inspeksjonane i E-tenesta fører vi særleg kontroll med:

- At tenesta ikkje bryt med det lovfesta forbodet mot å overvake eller på annan fordekt måte hente inn informasjon om personar som oppheld seg i Noreg.¹⁷
- E-tenestas tekniske informasjonsinnhenting.
- Behandlinga av opplysningar i datasystema til tenesta.
- Informasjonsutvekslinga med innanlandske og utanlandske samarbeidande tenester.
- Nasjonal kontroll med E-tenestas stasjonar, utstyr, metodar og informasjonsdeling.
- Saker som er særleg viktige og av prinsipiell karakter som er lagt fram for Forsvarsdepartementet («foreleggelsessaker»)¹⁸ og interne godkjenningssaker¹⁹.

Utvalet sin fulle innsynsrett i tenestene har berre eitt unntak – det som er definert som særleg sensitiv informasjon hos E-tenesta. Utvalet får jamleg informasjon om omfanget av informasjon som er i denne kategorien.

5.2 Nasjonal kontroll med informasjon som E-tenesta deler med utanlandske partnarar

I årsmeldinga for 2019 omtalte vi vårt tilsyn med korleis E-tenesta sikrar nasjonal kontroll med kva for etterretningsinformasjon som blir gjort kjent for utanlandske samarbeidspartnarar. Vi har i 2020 gått gjennom E-tenesta sine sentrale samarbeidsavtalar. Utvalet har vore oppteke av å kontrollere om avtalane er eigna til å sikre at den nasjonale kontrollen med kva for informasjon som blir gjort kjent for utanlandske samarbeidspartnarar, er teke vare på.

E-tenesta har gitt tilfredsstillande svar på spørsmåla frå utvalet, og vi har understreka kor viktig den nasjonale kontrollen på dette området er.

Vi har vidare vist til at føremålet med vilkåret om nasjonal kontroll mellom anna er å legge til rette for *etterhandskontroll*, noko som også kjem fram av proposisjonen til ny lov om Etterretningstjenesten.²⁰

Vi er merksame på at det innanfor enkelte samarbeidsområde vil vere utfordrande for E-tenesta å rekonstruere all informasjon for etterhandskontroll. Vi har likevel gått ut frå

at det blir lagt best mogleg til rette for utvalet sin etterhandskontroll av innhaldet i utveksla informasjon som *kan* innehalda opplysningar om norske borgarar. Dette gjeld både eksisterande og nye samarbeidsplattformer.

EOS-utvalet har følgd med i media på utviklinga i Danmark knytt til den såkalla FE-skandalen. Den har bakgrunn i ei særskilt melding om Forsvarets Etterretningstjeneste (FE) frå kontrollorganet Tilsynet med Etterretningstjenestene og påstandar i dansk media om manglande nasjonal kontroll i Danmark med korleis etterretningsinformasjon blir delt med ein utanlandsk partnar.²¹

Nasjonal kontroll har vore eit viktig kontrollområde i mange år, og det vil vera det framover. I 2020 inspiserte utvalet mellom anna E-tenesta sin stasjon på Ringerike som samlar inn informasjon frå satellittar.

5.3 Om forbodet mot fordekt innsamling mot personar i Noreg

Etter e-lova § 4 fyrste ledd er det forbode å overvake eller på annan fordekt måte innhente informasjon om norske personar på norsk territorium.

Vi har i 2020 avslutta to saker der vi har vurdert forholdet til dette forbodet. Sakene har det til felles at E-tenesta si verksemd, som skal vera retta mot forhold som er relevante for utanlandsetterretning, gjeld norske personar i Noreg indirekte – altså at nordmenn i utlandet som er under overvaking av E-tenesta har kontakt med nordmenn i Noreg. Ingen av sakene har ført til kritikk av E-tenesta.

I ei av sakene vurderte utvalet om E-tenesta hadde forsøkt å innhente opplysningar om ein nordmann i Noreg via eit mål i utlandet.

På spørsmål frå utvalet, svarte E-tenesta at føremålet med innhentinga mot målet i utlandet ikkje var å innhente «innenlands norsk til norsk kommunikasjon i strid med e-lova § 4» eller noko «aktivt forsøk på å innhente overskuddsinformasjon fra den norske forbindelsen». Tenesta erkjente at nokre av formuleringane i det skriftlege grunnlagsmaterialet var utydelege og «kunne gi rom for tvil om hva som var det egentlige formålet med innhentinga».

Med bakgrunn i dokumenta i saka og svara frå E-tenesta kom utvalet til at E-tenesta ikkje hadde handla i strid med e-lova § 4 fyrste ledd.

Overvaking

Ei aktiv handling nokon gjer for å følge systematisk med på kva ein eller fleire personar seier og/eller gjer.

Utvalet oppmoda likevel E-tenesta til å formulere grunnleggjande for å sette i gang fordekt innhenting mot personar i utlandet på ein tydelegare måte i tilsvarende saker framover. Vidare bad vi E-tenesta om at det må komme klarare fram i det skriftlege grunnlagsmaterialet at det ikkje skal setjast i gang innhenting mot nordmenn i Noreg via ein person i utlandet.

5.4 Problemstillingar knytt til eldre database med etterretningsmål

I ei sak om E-tenesta si behandling av personopplysningar i ein eldre database med etterretningsmål spurde utvalet om behandlinga av personopplysningar om enkelte nordmenn i databasen, sidan det i nokre tilfelle var uklart kva som var bakgrunnen for registreringa. Utvalet spurde også korfor enkelte nordmenn var registrerte som «ikkje-norske» i måldatabasen.

E-tenesta svarte at tekniske system i tenesta «historisk sett i liten grad har vært tilrettelagt for sletting». E-tenesta

erkjente at ikkje all informasjon i måldatabasen per i dag er etterretningsrelevant informasjon, men at delar av dei registrerte opplysningane har fått meir «historisk karakter».

I vårt avsluttande brev merka vi oss at tenesta opplyste at fleire av personane ville bli sletta frå måldatabasen. Vi viste til at nødvendighetsprinsippet er eit grunnleggjande personvernprinsipp som er styrande for kor lenge personopplysningar kan bli behandla. Det vil seie at når føremålet er nådd, eller ikkje lenger er til stades, skal opplysningane bli sletta.

Utvalet uttrykte mellom anna at plikta til å slette personopplysningar som ikkje lenger er nødvendige for føremålet også omfattar personopplysningar som blir behandla i måldatabasen. Slik utvalet ser det, var E-tenesta sin eldre måldatabase dårleg eigna til å sikre sletting av personopplysningar som ikkje lenger er nødvendige å ha. Utvalet uttrykte at dette er uheldig, sjølv om det er historiske årsaker til at systemet i liten grad har vore tilrettelagt for sletting. Dette er ei utfordring som E-tenesta må løyse.

Utvalet peika i denne saka på at det er krevjande ut frå eit kontrollperspektiv når nordmenn i databasen ikkje er merkte

Etterretningstenesta sitt hovudkvarter ved Lutvann i Oslo. Foto: Forsvaret

17 Jf. e-lova § 4 fyrste ledd. Unntak er regulert i Instruks om Etterretningstjenesten § 5 tredje ledd. Frå 1. januar 2021 gjeld den nye e-lova. Dette forbodet, inkludert unntak, er heretter regulert i kapittel 4 i Lov om Etterretningstjenesten av 19. juni 2020.

18 Jf. Instruks om Etterretningstjenesten § 13 bokstav d.

19 Interne godkjenningar kan være tillatingar til deling av informasjon om nordmenn til utanlandske samarbeidande tenester eller tillatingar til å overvake nordmenn sin kommunikasjon når personane er i utlandet. Som utvalet tidlegare har peika på, pliktar ikkje E-tenesta å gå til retten for å få tillating når dei skal overvake kommunikasjonen til nordmenn i utlandet. PST må derimot få ein kjennelse fra retten når dei skal utføre kommunikasjonskontroll av personar som er i Noreg.

20 Prop. L. 80 Side 229 – Til § 10-3.

21 Les meir i vedlegg 2 i denne årsmeldinga.

som norske. Derfor forventar vi at det blir implementert system og rutinar som sikrar at det blir registrert korrekt nasjonalitet.

Til slutt uttalte utvalet:

«Etter utvalgets syn, må E-tjenesten implementere helhetlige rutiner og systemer som sikrer at personopplysningar som behandles av tjenesten blir slettet når opplysningene ikke lenger er nødvendige for formålet. Dette gjelder uavhengig av om EOS-utvalget ber E-tjenesten om å redegjøre for nødvendigheten. Det er E-tjenestens ansvar å sørge for at personopplysningar ikke behandles i strid med nødvendighetskravet. Utvalget skal ikke sørge for, men kontrollere at E-tjenesten følger loven. Tjenesten oppfordres til ev. å gå i dialog med departementet om hvordan dette kan løses rent teknisk.»

Utvalet vil frå og med 2021 kontrollere E-tenesta si behandling av personopplysningar opp mot krava i den nye e-lova.

5.5 Gjennomgang av informasjon tidlegare definert som særleg sensitiv

Opplysningar i E-tenesta som er definerte som «særleg sensitiv informasjon» er unnateke innsynet til utvalet. Det er det einaste innsynsunntaket som Stortinget har sett for EOS-utvalet.²²

«Særleg sensitiv informasjon» er ifølge E-tenesta sin definisjon informasjon der det blir røpt opplysningar om:

- «1. Identiteten til E-tjenestens og utenlandske partneres menneskelige kilder.
2. Identiteten til utenlandske partneres særskilt beskyttede tjenestemenn.
3. Personer og operative planer i okkupasjonsberedskapen.
4. E-tjenestens og/eller utenlandske partneres særleg sensitive utenlandsoperasjonar²³ som ved kompromittering
  - a) alvorlig kan skade forholdet til fremmed makt grunnet operasjonens politiske risiko,
  - b) eller kan medføre alvorlig skade eller tap av liv for eget personell eller tredjepersoner.»

I samband med inspeksjonane utvalet har i E-tenesta, ber vi regelmessig om å bli haldne orientert om omfanget og utviklinga av saker og operasjonar som tenesta definerer som «særleg sensitiv informasjon». E-tenesta gir utvalet ei oversikt over kor mange og kva type slike saker det for tida er. Når informasjonen ikkje lenger er definert som særleg sensitiv, blir informasjonen tilgjengeleg for utvalet.

Vi har i 2019 og 2020 gått gjennom 19 saker/operasjonar frå fleire år tilbake i tid som ikkje lenger er definerte som særleg sensitiv informasjon. Utvalet har ikkje funne

teikn på at E-tenesta har gått ut over sine fullmakter eller at nokon har fått rettane sine krenka.

5.6 Ny e-lov og kontroll av tilrettelagt innhenting

5.6.1 Om ny lov om Etterretningstenesta

2020 var det siste året EOS-utvalet kontrollerte E-tenesta etter lova frå 1998. Frå 1. januar 2021 gjeld den nye lova som Stortinget vedtok i 2020. Den har komme mellom anna som følge av at vi i 2016 leverte ei særskild melding til Stortinget om rettsgrunnlaget for E-tenesta si overvakingsverksemd. Der bad utvalet Stortinget om å greie nærare ut om E-tenesta burde få tydelegare heimlar for metodebruka – med bakgrunn i den faktiske, teknologiske og rettslege utviklinga.

EOS-utvalet har ikkje meiningar om kva metodar E-tenesta skal bruke for å utføre sitt oppdrag. Men vi er nøgde med at den nye lova er meir detaljert og oppdatert. Vonleg vil det bli lettare for utvalet å kontrollere E-tenesta enn det har vore fram til no.

Utvalet sende i mai 2020 eit innspel til Stortinget si behandling av lova før ho blei vedteken i juni 2020. Brevet er vedlagt årsmeldinga som vedlegg 3.

5.6.2 Om metoden tilrettelagt innhenting

Tilrettelagt innhenting av grenseoverskridande elektronisk kommunikasjon, gjerne forkorta TI, er ein av fleire metodar den nye lova om Etterretningstenesta gir heimel for. TI er ein heilt ny metode og er via mykje plass i både lova og forarbeida²⁴. Metoden gir E-tenesta tilgang til ein kopi av elektronisk kommunikasjon som kryssar Noregs grenser i kablar.

Søk i metadata og innsamling av innhaldsdata krev godkjenning gjennom ein uavhengig førehandskontroll i Oslo tingrett. EOS-utvalet skal gjere ein løpande kontroll av TI, i tillegg til den ordinære etterfølgande kontrollen av E-tenesta. EOS-utvalet skal også kontrollere at E-tenesta ikkje går ut over dei løyva som tenesta får gjennom førehandskontrollen i Oslo tingrett.

Iverksettinga av TI-kapitla i ny e-lov (kapittel 7 og 8) er utsett på grunn av behovet for ytterlegare rettslege avklaringar opp mot EU-retten og menneskerettane. Samstundes går arbeidet med å førebu TI sin gang i tenesta. EOS-utvalet må på same måte halde fram med sine førebuingar for å følge med på det som blir utvikla i tenesta og få på plass nødvendig kontrollfunksjonalitet i god tid før TI eventuelt blir teke i bruk.

5.6.3 Om kontroll med tilrettelagt innhenting

EOS-utvalet sitt arbeid med TI vil skje i fleire fasar. Fyrste del er å bygge opp kompetanse i både utvalet og sekretariatet.

Dette har allereie starta. Det er sett i gang eit arbeid for å hente inn fleire personar med ny kompetanse til sekretariatet. Vidare må utvalet etter kvart hente inn meir detaljert informasjon frå E-tenesta om kva tenesta planlegg og jobbar med når det gjeld TI. Ein dialog med E-tenesta er viktig for å innarbeide kontrollfunksjonalitet i sjølve TI-systemet. Det er også i gang eit arbeid med å definere sjølve kontrollmetodikken, med ein rimeleg balanse mellom inspeksjonar, rapportar, statistikk, stikkprøvar og andre kontrollmetodar. Arbeidsdelinga mellom utvalet og sekretariatet må avklarast nærare.

I samband med dei nye oppgåvene til EOS-utvalet har Stortinget løyva ekstra pengar. Dermed kan vi i 2021 tilsetje nye juristar, teknologar og ein kontorsjef.

5.7 Avvik i den tekniske informasjonsinnsamlinga

Utvalet avdekkja mot slutten av 2019 ein feil i den tekniske informasjonsinnhentinga til tenesta. E-tenesta skulle ha avslutta overvakinga etter at det ikkje lenger var ei kopling mellom kommunikasjonsmидdelet som blei overvakt og brukaren av det.

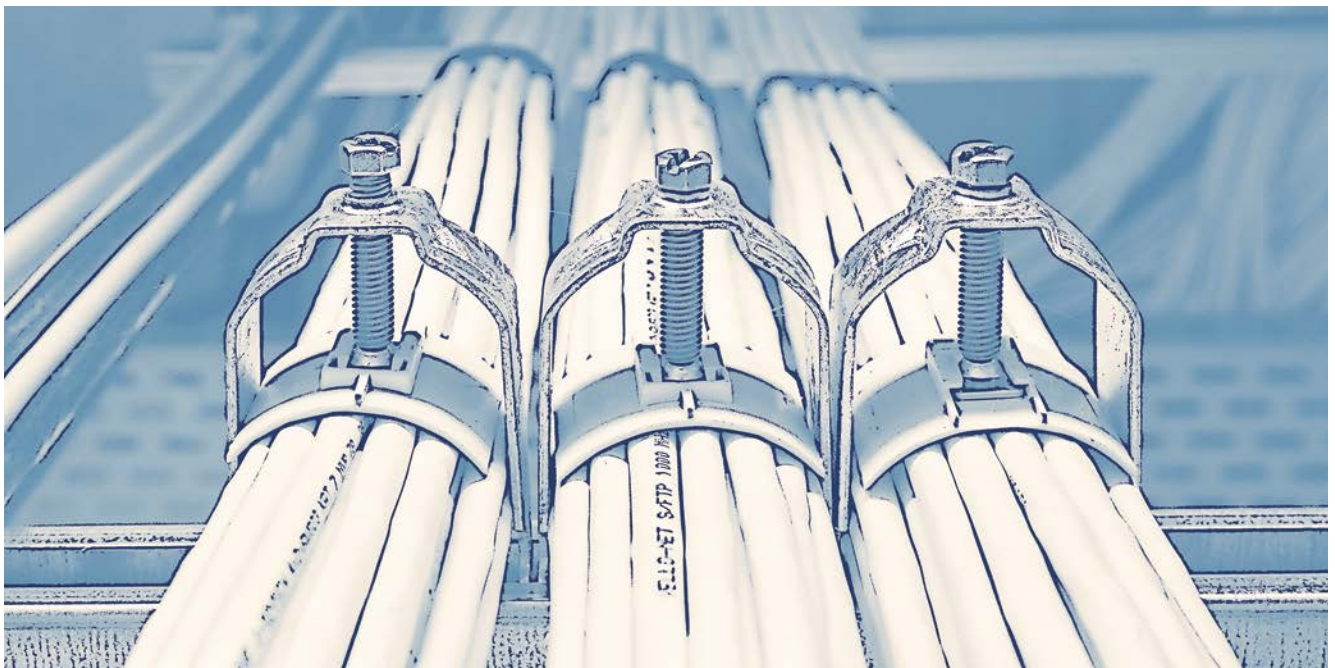
Tenesta erkjente til utvalet i starten av 2020 at feilen utgjorde eit avvik, sjølv om feilen ikkje hadde ført til noko innsamling av informasjon/data. Utvalet har oppretta sak av eige tiltak om avviket. Vi vil komme tilbake til resultatet av undersøkingane i årsmeldinga for 2021.

5.8 Klagesaker mot E-tenesta

Utvalet har i 2020 motteke åtte klager retta mot E-tenesta, mot tre i 2019. Alle dei åtte klagenes var på same tid retta mot andre EOS-tenester.

Utvalet sine fråsegner til klagarar skal vere ugraderte. Informasjon om at nokon har vore overvakt eller ikkje, er trygginggradert om ikkje anna blir bestemt. Det tyder at ein klagar i utgangspunktet ikkje kan få vite om vedkommande er overvakt av E-tenesta eller ikkje. Av EOS-kontrollloven kjem det fram at det ved klager mot tenestene om overvaksingsverksemd berre skal bli uttalt om klaga har gitt grunn til kritikk eller ikkje.

Utvalet har i 2020 avslutta seks klagesaker mot E-tenesta. Ingen av klagesakene har ført til kritikk av tenesta.

22 Sjef for E-tenesta kan likevel gi utvalet innsyn etter ei særskild vurdering.

23 Med «utenlandsoperasjonar» er det her meint operasjonar retta mot utanlandske forhold (framande statar, organisasjonar eller individ), inkludert aktivitet relatert til slike operasjonar som blir førebudd og gjennomført på norsk territorium.

24 Prop. 80 L (2019-2020).

6.

Nasjonalt tryggingssorgan (NSM)

6.1 Generelt om kontrollen

I 2020 har utvalet gjennomført to inspeksjonar i NSM. I den eine inspeksjonen var klareringssaker hovudtemaet. I den andre inspeksjonen var utvalet på inspeksjon hos Nasjonalt cybertryggingssenter (NCSC)²⁵.

NSM har status som direktorat med overordna ansvar for førebyggjande tryggingsteneste etter sikkerhetsloven. NSM klarerer eigne tilsette, i tillegg til å vere klageinstans for klareringsvedtak fatta av andre klareringsorgan.

I inspeksjonane kontrollerer vi særleg:

- NSM si behandling av saker der klarering er nekta, nedsett eller suspendert av klareringsorganet, og behandling av klager over slike saker.
- NSM sitt samarbeid med andre EOS-tenester.
- NSM si behandling av personopplysningar.
- NSM sine tekniske kapasitetar.

Oppgåva til klareringsorgana er å vurdere om personar er pålitelege, lojale, har god dømmekraft, og om ho eller han er skikka til å behandle tryggingegradert informasjon.²⁶ Ei avgjerd om tryggingklarering kan få avgjerande tyding for karrieren til enkeltpersonar. Derfor er det særskilt viktig at desse sakene blir behandla på ein rettssikker og rettferdig måte av klareringsorganet. Utvalet har derfor stor merksemd retta mot desse sakene – også fordi saksbehandlinga i klaringssaker er meir lukka enn i andre forvaltingsavgjerder.

6.2 Klagesaker mot NSM

6.2.1 Innleiing

Utvalet har i 2020 motteke 12 klager mot NSM, mot 9 i

2019. Klagesakene gjaldt både overvaking og spørsmål om tryggingklarering eller innsyn i ei klareringssak.

I saker der utvalet kritiserer NSM, får klagaren ei grunngeving for utvalet sin konklusjon.

I 2020 avslutta vi 16 klager mot NSM. I seks av klagenes har utvalet gitt kritikk. Fire av desse sakene blir omtalt nedanfor. I dei to siste sakene kritiserte utvalet NSM for lang saksbehandlingstid.

6.2.2 Klagesak 1 – NSM sitt høve til å gjere om på klareringsavgjerda til skade for klagaren²⁷

Klagaren fekk av fyrsteinstansen tryggingklarering for KONFIDENSIELT på vilkår. Personen klagar avgjerda inn til NSM, som ved behandlinga av klaga skjerpa avgjerda slik at personen blei nekta klarering.

Med heimel i forvaltningsloven §§ 34 og 35 kan eit vedtak berre på nærare vilkår bli gjort om til skade for den som vedtaket rettar seg mot. Mellom anna gjeld det ein frist på tre månader for å gjere om ei avgjerd til skade for parten i ei klagesak. I denne saka tok det over eitt år frå klaga blei sendt inn til klageinstansen fatta si avgjerd som var til skade for klagaren.

På bakgrunn av klaga stilte utvalet spørsmål til NSM og seinare til Justis- og beredskapsdepartementet. Vi spurde om NSM sitt høve til å gjere om på ei klareringsavgjerd til skade for hovudpersonen i saker der det har gått meir enn tre månader sidan hovudpersonen klagar over avgjerda.

I svaret til utvalet uttalte Justisdepartementet at fristane i forvaltningsloven §§ 34 og 35 for omgjerding til skade for hovudpersonen også gjeld i klareringssaker. Samstundes meinte departementet at omgjerding til skade for hovudpersonen *kan* skje der omsynet til nasjonale tryggleiksinteresser

²⁵ NCSC er den nasjonale responsfunksjonen for alvorlege digitale angrep og drifrar det nasjonale varslingsssystemet for digital infrastruktur (VDI). Tidligere NSM NorCERT er inkorporert i NCSC.

²⁶ Jf. sikkerhetsloven 2018 § 8-4.

²⁷ Ei anna del av saka gjaldt mangelfull grunngeving til klagaren. Denne delen av saka blei omtalt i utvalet si årsmelding for 2019 punkt 8.4.3.

Førebyggjande tryggingsteneste

Planlegging, tilrettelegging, gjennomføring og kontroll av førebyggjande tryggingstiltak som søker å fjerne eller redusere risiko som følge av tryggleikstruande verksemd.

Klareringsorgan

Eit organ som vurderer og bestemmer om ein person det er bedt om tryggingklarering for, får ei slik tryggingklarering. Ein kan få klarering for KONFIDENSIELT, HEMMELIG, STRENGT HEMMELIG og diverse NATO-klareringsnivå.

Tryggingklarering på vilkår

Eit klareringsorgan kan gi ein person klarering på konkrete vilkår, til dømes at klareringa er avgrensa til ei bestemt stilling eller ein kortare periode enn det som er vanleg.

Til skade

Når eit vedtak blir gjort om til skade for nokon i ei klareringssak, tyder det at vedkommande får sin klareringsstatus negativt endra til ei lågare klareringsgrad eller ingen klarering.

Hovudpersonen

Ho eller han som blir bedt klarert.

veg tyngre enn omsynet ein person som er bedt klarert.

Utvalet konstaterte at NSM si vurdering av sin eigen kompetanse til å gjere om til skade for hovudpersonen i klagesaka var mangelfull, og vi la til grunn at NSM ikkje hadde høve til å gjere om på avgjerda til skade for hovudpersonen i klagesaka. Vi uttalte at når NSM er utanfor fristen for endring til skade i forvaltningsloven § 34 tredje ledd, er det av omsyn til klagaren viktig at heimelsgrunnlaget og grunngevinga for endringa går klart fram av avgjerda.

Samstundes la vi til grunn at NSM kunne ha makt til å gjere om på avgjerda til skade for hovudpersonen med heimel i forvaltningsloven § 35 femte ledd. Ei slik avgjerd må likevel bli sett på som eit sjølvstendig vedtak som gir hovudpersonen rett til å klage over avgjerda.

Utvalet kom til at rettane til klagaren hadde blitt krenka, og la til grunn at NSM gav klagaren rett til å klage over NSM si avgjerd i saka.

6.2.3 Klagesak 2 – Uforholdsmessig lang saksbehandlingstid i klareringssak

Frå klagaren signerte personopplysingsblanketten til NSM fatta si endelege avgjerd om nekting av tryggingssklarering gjekk det meir enn fire år. Det tok nesten tre år frå klagaren klaga på FSA avgjerd i fyrste instans, til NSM fatta avgjerd om inga klarering.

Vi fant grunn til å kritisere NSM og FSA for uforholdsmessig lang saksbehandlingstid i den konkrete saka. Så lang

saksbehandlingstid i klareringssaker kan svekke tilliten til klareringsinstituttet. Utvalet merka seg at både FSA og NSM hadde beklaga den lange saksbehandlingstida til klagaren.

Overfor FSA la vi til grunn at det i dag er klare føringar frå NSM, som overordna tryggingssorgan, om forsvarleg saksbehandlingstid i klareringssaker i alle instansar. Dette inkluderer klare rutinar for overføring av klagesaker frå fyrsteinstansen til klageinstansen. Utvalet har inntrykk av at FSA og NSM i dag strevar etter både kortare saksbehandlingstid og høgare kvalitet i saksbehandlinga. Vi er blitt informerte om at rutinane for overføring av saker til klageinstansen i dag skal vere endra og kvalitetssikra på ein betre måte. Det er positivt.

6.2.4 Klagesak 3 – Om innsyn i korrespondanse mellom NSM og utvalet

Denne saka gjeld ei klagesak om tryggingssklarering som blei avslutta utan kritikk av NSM i 2019. I samband med behandlinga av saka bad vi NSM om å vurdere om delar av korrespondansen mellom utvalet og NSM kunne bli formidla vidare til klagaren.²⁸ NSM si tilbakemelding var at det var ein stor del av opplysningane som var tryggingssgraderte og måtte bli sladda før klagaren kunne få innsyn.

Utvalet har tidlegare, på generelt grunnlag, vore samd med NSM i at samanstilling av detaljerte tryggingssklareringar og metodar vil kunne skade nasjonale tryggleiksinteresser om dei blir kjende for uvedkommande.²⁹ I denne konkrete saka meinte utvalet det var vanskeleg å sjå grunnlaget for ikkje å gi innsyn i alle dei sladda opplysningane.

Nasjonalt cybertryggingssenter (NCSC) held til i Oslo sentrum. Foto: Lillian Tveit / Shutterstock.com.

Vi viste mellom anna til at brorparten av opplysningane som NSM hadde sladda allereie var kjende for klagaren. Utvalet bad igjen NSM om å vurdere grunnlaget for tryggingssgradering av korrespondansen mellom utvalet og NSM.

NSM melde tilbake til utvalet at ei ny vurdering var gjort, som førte til at klagaren blei gitt innsyn i store delar av den aktuelle korrespondansen mellom NSM og utvalet. Det er positivt at NSM gjorde ei ny vurdering og at vurderinga resulterte i større grad av innsyn for klagaren.

6.2.5 Klagesak 4 – FSA og NSM si behandling av krav om innsyn i klareringssak

Les om saka i punkt 7.2.2 i FSA-kapittelet.

6.3 Saksbehandlingstid i klareringssaker

Utvalet har i mange år vore oppteke av saksbehandlingstida til klareringsorgana. Statistikken er rekna frå dagen klareingsorganet fekk førespurnaden. Nedanfor følger ein tabell over saksbehandlingstid for 2020 som opplyst av NSM.

Utvalet legg merke til at saksbehandlingstida har gått merkbart ned i klareringssaker der NSM er fyrsteinstans. I saker der NSM behandlar saker som klageinstans, har saksbehandlingstida gått merkbart opp.

NSM peikar mellom anna på pandemien og auka tal på klagesaker som deler av årsaka til at det på enkelte område har vore lang saksbehandlingstid. Utvalet har forståing for det, men meiner likevel at saksbehandlingstida burde vore lågare, især når det gjeld innsynssaker (95 dagar i snitt). Både Sivil klareringsmyndighet (7 dagar) og Forsvarets tryggingssavdeling (1,6 dagar) har til samanlikning mykje kortare saksbehandlingstid for innsynskrav.

SAKSBEHANDLINGSTID NSM 2020	Gjennomsnittleg saksbehandlingstid totalt	Gjennomsnittleg saksbehandlingstid positive avgjerder ³⁰	Gjennomsnittleg saksbehandlingstid negative avgjerder
Førespurnad om innsyn	95 dagar ³¹ (6 saker)		
Førespurnad om klarering	73 dagar	68 dagar (115 saker)	356 dagar (2 saker)
Klage 1. instans	Ingen saker		
Klage 2. instans	122 dagar	182 dagar (2 saker)	120 dagar (673 saker)

28 EOS-utvalet kan ikkje sjølv avgjere om informasjon som stammar frå ei teneste kan avgraderast jf. § 11 i EOS-kontrolloven.

29 Sjå årsmelding for 2018 punkt 6.3.3 side 28.

30 SKM og NSMs tal for klager som delvis har fått gjennomslag er teke med i statistikken i «positive avgjerder», mens det for FSA er teke med i «negative avgjerder».

31 NSM behandla også klager på førespurnad om innsyn som dei sjølv hadde fått og der dei var klageinstans. Der var saksbehandlingstida høvesvis 177 og 135 dagar i snitt.

7.

Forsvarets tryggingssavdeling (FSA)

7.1 Generelt om kontrollen

Utvalet har i 2020 gjennomført to inspeksjoner i FSA.

I inspeksjonane i avdelinga kontrollerer vi særleg:

- FSA si behandling av saker der klarering er nekta, avgrensa eller suspendert av klareringsinstansen. FSA er Noregs desidert største klareringsorgan.
- FSA si operative tryggingsteneste.
- FSA si behandling av personopplysningar som ein del av utøvinga av førebyggjande tryggingsteneste.
- FSA sitt samarbeid med andre EOS-tenester.

7.2 Klagesaker mot FSA

7.2.1 Innleiing

Utvalet har i 2020 motteke seks klager mot FSA mot ingen i 2019. Fem klagesaker mot FSA blei ferdigbehandla i 2020. I to klagesaker har både FSA og NSM fått kritikk av utvalet.

7.2.2 Klagesak 1 – FSA og NSM si behandling av krav om innsyn i klareringssak

På bakgrunn av ei klage over delvis avslag på innsyn i ei klareringssak har utvalet uttalt seg om fleire spørsmål og konkludert med at rettane til klagaren har blitt krenka.

Innsyn i faktiske opplysningar i interne dokument

Klagaren blei nekta innsyn i faktiske opplysningar som stod i eit internt dokument. Vi viste til sikkerhetsloven § 8-14 andre ledd:

«Personen har ikke krav på innsyn i hele eller deler av dokumenter som inneholder opplysninger som nevnt i § 8-13 andre ledd. Personen har heller ikke krav på innsyn i dokumenter som er utarbeidet for den interne saksforberedelsen ved klareringsmyndigheten eller klageinstansen. **Unntaket i andre ledd gjelder ikke faktiske opplysninger eller sammendrag eller annen bearbeidelse av faktum.**» (utheving av utvalet)

Det som er utheva er omtalt slik i forarbeida til lova: «Det kan ikke nektes innsyn i faktiske opplysninger, jf. andre ledd tredje punktum»³².

Det er etter vårt syn ikkje heimel til å nekte innsyn i «faktiske opplysninger eller sammendrag eller annen bearbeidelse av faktum» som står i eit internt dokument. Tvert om, sikkerhetsloven bestemmer at innsyn i slike opplysningar skal bli gitt.

Det er berre faktiske opplysningar i eit internt dokument som er lista i sikkerhetsloven § 8-13 andre ledd bokstavane a til e³³, som kan bli unntekne innsyn. Desse unntaka var ikkje aktuelle i saka til klagaren.

Vi la til grunn overfor FSA og NSM at innsyn blei gitt til klagaren i tråd med regelverket. Utvalet føreset at klareringsorgana i framtida gjr innsyn i faktiske opplysningar i interne dokumentar i tråd med sikkerhetsloven.

Etter den avsluttande fråsegna har NSM meld si usemje om vår forståing av regelverket til Justis- og beredskapsdepartementet og bedt om ei avklaring av gjeldande rett.

Tieiplikt om egne opplysningar i klareringssaka

Klagaren blei av både FSA og NSM pålagt tieiplikt under straffansvar om opplysningar som klagaren sjølv hadde levert til klareringsorganet. Forvaltningsloven § 13b var oppgitt som heimel. Klager hadde gitt klareringsorganet informasjon om seg sjølv og formidla ei forklaring frå sin ektefelle. Vi føresette dermed at ektefellen hadde gitt sitt samtykke til at klagar fekk sjå denne forklaringa. Heimelen som klareringsorganet nytta til å pålegge klagar tieiplikt under straffansvar gjeld når ein part får innsyn i opplysningar om personlege forhold til andre, utan deira samtykke.

Etter vårt syn hadde verken FSA eller NSM heimel i forvaltningsloven § 13b andre ledd til å pålegge klagar ei slik tieiplikt.

Lang saksbehandlingstid

Både overfor FSA og NSM peika utvalet på at saksbehandlingstida for behandling av innsynskravet var for lang.

32 Prop. 153 L (2016-2017) Kapittel 19.8 Merknader til § 8-14.

33 «Begrunnelsen skal ikke inneholde opplysninger som kan røpe forhold a) som har betydning for nasjonale sikkerhetsinteresser b) som er av betydning for kildevern c) som personen ikke bør få kjennskap til av hensyn til helsen d) som gjelder personens nærstående, og som personen ikke bør få kjennskap til e) som angår tekniske innretninger, produksjonsmetoder, forretningsmessige analyser og beregninger og forretningshemmeligheter ellers, når de er av en slik art at andre kan utnytte dem i sin næringsvirksomhet.»

Operativ tryggingsteneste

Identifisering og motverknad av tryggleikstruande verksemd retta mot norsk eller utanlandsk militær verksemd, militære objekt eller militært personell og som normalt ikkje blir teke vare på av Etterretningstenesta eller etterretningsverksemda til militære styrkar, eller tiltak for å verne styrkane.

Vi viste til følgande fråsegn frå Sivilombodsmannen om behandling av innsynssaker:

«En rask og hensiktsmessig behandling av innsyns-
begjæringer forutsetter interne rutiner som gjør det
praktisk gjennomførbart å vurdere innsynssaker fort-
løpende. Den interne organiseringen bør for eksempel
ikke være så sårbar at saksbehandlingstiden blir lang
ved at enkeltpersoner har fravær eller andre presse-
rende arbeidsoppgaver. Det er først og fremst egenska-
per ved innsynssaken eller de dokumenter det kreves
innsyn i som kan begrunne en forlenget saksbehand-
lingstid, ikke ressursproblemer.»³⁴

NSM uttalte til utvalet at dei har eit mål om å behandle
innsynssakene vesentleg raskare. Vi meiner dette er
positivt og legg til grunn at målsetjinga blir følgt opp.

7.2.3 Klagesak 2 – Uforholdsmessig lang saksbehandlingstid i klareringssak

Les om saka i punkt 6.2.3 om NSM.

7.3 Saksbehandlingstid i klareringssaker

Utvalet har i mange år vore oppteke av saksbehandlingstida
til klareringsorgana. Statistikken er rekna frå dagen klare-
ringsorganet fekk førespurnaden. Nedanfor følger ein tabell
over saksbehandlingstid for 2020 som opplyst av FSA.

Utvalet ser med ei viss uro på at saksbehandlingstida har
gått opp når det gjeld både klareringssaker der FSA er
fyrsteinstans og når dei behandlar klagesaker. Samstundes
er det positivt at det utvalet peika på i fjor, lang saksbehand-
lingstid for negative avgjerder i fyrsteinstans, har gått litt
ned. FSA peikar på at dei i 2020 har behandla fleire saker
med same bemanning som i 2019.

SAKSBEHANDLINGSTID FSA 2020	Gjennomsnittleg saks- behandlingstid totalt	Gjennomsnittleg saksbehand- lingstid positive avgjerder	Gjennomsnittleg saksbehand- lingstid negative avgjerder ³⁵
Førespurnad om innsyn	16 dagar (55 saker)		
Førespurnad om klarering ³⁶	42 dagar	39 dagar (21 772 saker)	201 dagar (470 saker)
Klage 1. instans	193 dagar	270 dagar (19 saker)	175 dagar (82 saker)

34 Fråsegn frå Sivilombodsmannen – 4.3.2018 – «Krav til saksbehandlingstid for innsyns-
begjæringer i straffesaksdokumenter»

35 SKM og NSMs tal for klager som delvis har fått gjennomslag er teke med i statistikken i «positive avgjerder», mens det for FSA er teke med i «negative avgjerder».

36 FSA har også opplyst om gjennomsnittleg saksbehandlingstid for innkommande opplysningar i klareringssaker. I 2020 var den saksbehandlingstida 191 dagar i snitt.

8.

Kontroll av anna EOS-teneste

8.1 Generelt om kontrollen

Utvalet kontrollerer EOS-teneste, same kva del av offentleg forvaltning som står bak.³⁷ Kontrollområdet er funksjonelt definert og ikkje avgrensa til bestemte organisatoriske einingar.

Utvalet skal gjennomføre ein årleg inspeksjon av Etterretningsbataljonen og ein årleg inspeksjon av Forsvarets spesialstyrkar, jf. EOS-kontrollloven § 7.

Utvalet tok imot tre klager på anna EOS-teneste i 2020. Ei av klagen var også retta mot E-tenesta. Klagen var retta mot høvesvis Forsvarsdepartementet og ulike greiner av Forsvaret. Utvalet har ikkje avslutta nokre klagesaker mot anna EOS-teneste i 2020.

8.2 Inspeksjon av Etterretningsbataljonen (Ebn)

I inspeksjonen av Etterretningsbataljonen (Ebn) på Setermoen i Troms blei vi mellom anna orientert om den løpande verksemda i bataljonen sidan førre inspeksjon i 2019. Orienteringa inkluderte oppdatert operasjonskonsept, Ebn sin produksjon av etterretningsrapportar, endringar i informasjonssystem, øvingsaktivitetar og bruk av såkalla frivillige markørar under øving. Vi bad også om ei orientering om behandlinga av personopplysningar i informasjonssystema til bataljonen. Utvalet søkte som vanleg på eiga hand i Ebn sitt datasystem.

Vi har etter inspeksjonen stilt enkelte oppfølgingsspørsmål. Oppfølginga er ikkje avslutta.

8.3 Inspeksjon av Forsvarets spesialstyrkar stab (FSST)

I inspeksjonen av Forsvarets spesialstyrkar stab (FSST) i Oslo blei vi mellom anna orientert om behandlinga av personopplysningar, prosedyrar for innhenting av informasjon, sentrale aktivitetar og øvingar i Forsvarets spesialstyrkar, og samarbeid med andre EOS-tenester. Utvalet gjennomførte også ein inspeksjon av det fysiske arkivet til FSST.

Inspeksjonen gav ikkje grunnlag for oppfølging.

8.4 Sivil klareringsmyndigheit (SKM)

8.4.1 Planlagt inspeksjon blei utsett

Utvalet planla å inspisere Sivil klareringsmyndigheit i 2020, men grunna korona-pandemien måtte vi prioritere tenestene som vi er lovpålagde å kontrollere. Utvalet planlegg å inspisere Sivil klareringsmyndigheit tidleg i 2021.

8.4.2 Saksbehandlingstid i klareringssaker

Utvalet har i mange år vore oppteke av saksbehandlingstida til klareringsorgana. Statistikken er rekna frå dagen klareingsorganet fekk førespurnaden. Nedanfor følger ein tabell over saksbehandlingstid for 2020 som opplyst av SKM.

Utvalet er nøgd med ei endå lågare saksbehandlingstid på innsynssaker i 2020 enn eit allereie relativt lågt tal i 2019. SKM peikar på utfordringar med korona-situasjonen i 2020 som årsak til at saksbehandlingstida i klareringssaker og klager på klareringssaker har gått opp. Det har utvalet forståing for. Likevel synest utvalet det ikkje er heldig at den allereie høge saksbehandlingstida på negative avgjerder i klareringssaker fekk eit endå høgare snitt i 2020.

SAKSBEHANDLINGSTID SKM 2020	Gjennomsnittleg saksbehandlingstid totalt	Gjennomsnittleg saksbehandlingstid positive avgjerder ³⁸	Gjennomsnittleg saksbehandlingstid negative avgjerder
Førespurnad om innsyn	7 dagar ³⁹ (46 saker)		
Førespurnad om klarering ⁴⁰	62 dagar	56 dagar (5378 saker)	200 dagar (265 saker)
Klage 1. instans	136 dagar	165 dagar (14 saker)	126 dagar (40 saker)

37 Jf. EOS-kontrollloven § 1 første ledd.

38 SKM og NSMs tal for klager som delvis har fått gjennomslag er teke med i statistikken i «positive avgjerder», mens det for FSA er teke med i «negative avgjerder».

39 SKM behandla også klager på førespurnad om innsyn. Der var saksbehandlingstida 29 dagar i snitt.

40 SKM har også opplyst om gjennomsnittleg saksbehandlingstid for innkommande opplysningar i klareringssaker. I 2020 var den saksbehandlingstida 85 dagar i snitt.

Samarbeid mellom EOS-tenestene

9.1 Om PST og E-tenesta sitt samarbeid

I årsmeldinga for 2013⁴¹ skreiv utvalet om samarbeidet mellom E-tenesta og PST. Utvalet sine generelle merknader frå 2013 er også særskilte relevante i 2021:

«Utgangspunktet for samarbeidet er at PSTs ansvarsområde omfattar det som skjer innanfor rikets grenser, mens E-tjenestens ansvarsområde liggjer utanfor rikets grenser. For å ivareta og sikre nasjonale interesser, er tjenestene pålagt å samarbeide. Samarbeidet skal skje innanfor tjenestenes respektive ansvarsområder og rettsgrunnlag, og for øvrig holdes innanfor rammene som fastsettes i instruks 13. oktober 2006 nr. 1151 om samarbeid mellom Etterretningstjenesten og Politiets sikkerhetstjeneste. Formålet med instruksjonen er blant annet at tjenestene gjennom deres samlede ressurser, informasjonsutveksling, samhandling og arbeidsdeling effektivt skal kunne møte aktuelle trusler og sikkerhetsutfordringer. Instruksjonen gir vidare klare føringer om at det mellom tjenestene skal etableres et nært og tillitsfullt samarbeid både generelt og i konkrete saker. Utvalgets inntrykk er at samarbeidet er stadig økende og at det er tett dialog mellom tjenestene.»

I åra etter 2013 har utvalet særleg vore oppteke av følgjande problemstillingar som gjeld samarbeid mellom

EOS-tenestene:

- Verksemda i Felles kontraterrorsenter (FKTS) som blei oppretta i 2013. Utvalet har her vore særleg merksame på at dei to tenestene berre kan innhente informasjon i medhald av sitt eige rettsgrunnlag.
- Arbeidet for cybertryggleik i Felles cyberkoordineringssenter (FCKS), der NSM, E-tenesta, PST og Kripos deltek.

Utvalet har konstatert at det blir utarbeidd fleire felles analysar og trugselvurderingar enn tidlegare.

Det ligg ei klar forventning i samarbeidsinstruksjonen⁴² om at tenestene skal samarbeide om kontraterror og cybertryggleik. Den same forventinga blir det gitt uttrykk for med omsyn til kontraetterretning. Begge tenestene har i ei årrekke produsert analysar som peikar på etterretningstrugselen frå framande makter som ein av dei mest alvorlege og høgast prioriterte trugslane frå norsk side.

Vi har dei to siste åra følgd spesielt med på korleis kontraetterretningssamarbeidet har utvikla seg i praksis. Utvalet har observert at det i 2019 og 2020 er blitt sjøsett fleire nye samarbeidsprosjekt mellom E-tenesta og PST om kontraetterretning. Det viktigaste synest å vere planer om å etablere eit koordineringssenter og eit konkret pågåande kontraetterretningssamarbeid.

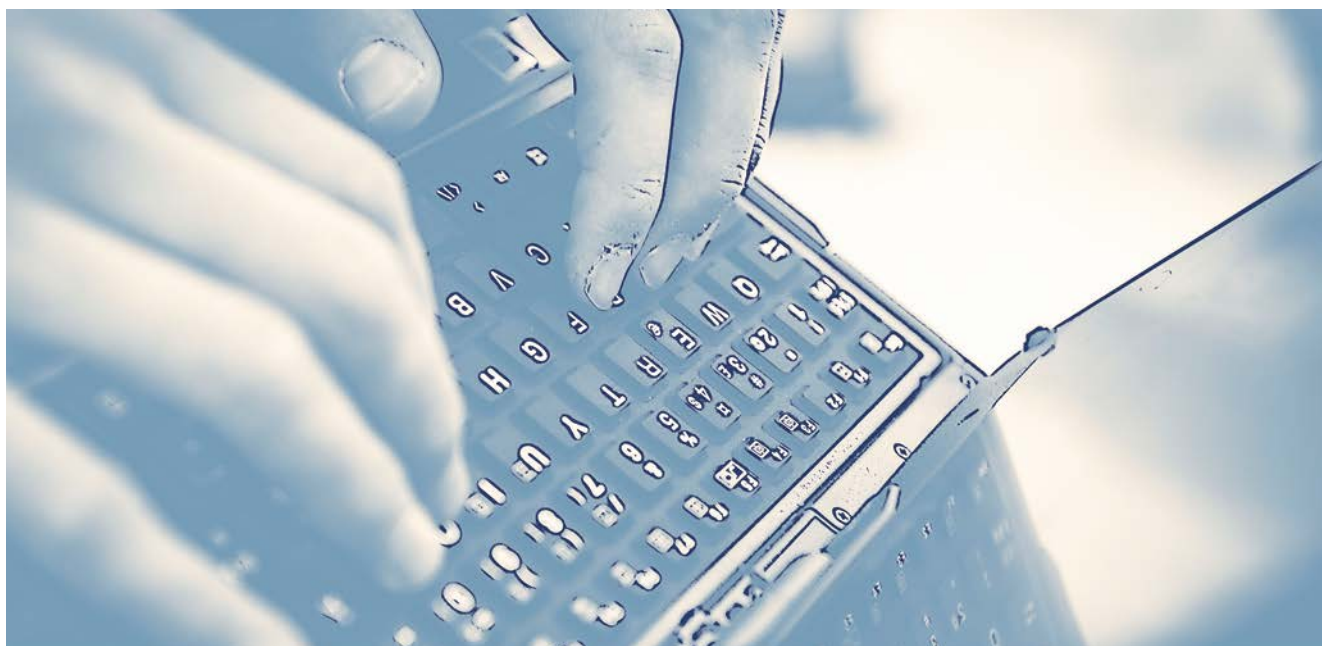

Foto: Forsvaret

41 Kapittel VII punkt 4, side 40, i årsmeldinga for 2013.

42 Instruks om samarbeid mellom Etterretningstjenesten og Politiets sikkerhetstjeneste.

Undersøkinga av Frode Berg-saka

Utvalet melde i årsmeldinga for 2019 at vi var i gong med ei undersøking om Frode Berg-saka.

Undersøkinga blei oppretta av eige tiltak med bakgrunn i opplysningar som er komme fram i offentlegheita.

Den 14. desember 2020 leverte utvalet ei avsluttande fråsegn til forvaltinga om undersøkinga.

I fleire omgangar spurde så utvalet forvaltinga om opplysningar i fråsegna kunne av- eller nedgraderast. Men forvaltinga vedtok at alle opplysningane var tryggingegraderte – inkludert konklusjonane og om utvalet kom med kritikk eller ikkje. Forvaltinga si avgjerd er bindande for utvalet.

Den 25. februar 2021 overleverte utvalet ei særskilt melding om graderte opplysningar i Frode Berg-saka til Stortinget. Der skreiv utvalet at Stortinget bør gjere seg kjent med utvalet sine vurderingar og konklusjonar slik dei kjem fram av utvalet sin graderte sluttrapport.

Dagen etter, den 26. februar 2021, bad Stortinget utvalet om å få tilsendt den tryggingegraderte sluttrapporten. Utvalet sende deretter sluttrapporten til Stortinget.

11.

Informasjonsarbeid og eksterne relasjonar

11.1 Informasjonsarbeid

EOS-utvalet ønsker å få merksemd rundt og debatt om den demokratiske kontrollen med dei hemmelege tenestene. Dette er både for å få kunnskap om utvalet ut til offentlegheita og for at det skal bli meir tillit til den demokratiske kontrollen. I tillegg ønsker utvalet å lære av andre – både innanlands og utanlands – slik at kontrollen med EOS-tenestene kan bli betre.

I 2020 har korona-pandemien påverka både kontrollen (sjå punkt 2.4) og informasjonsarbeidet. Ein studietur til London og årskonferansen 2020 blei dessverre avlyst. I 2021 er årskonferansen som pleier å vera på våren i samband med overleveringa av årsmeldinga, flytta til 20. oktober grunna at det i haust vil vera større sjanse for å arrangere ein årskonferanse. Vi har same kva prøvd å få ut kontrollbodskapen på best mogleg måte.

Så lenge utvalet har høve og ikkje er avgrensa av teieplikt, stiller vi opp for media, forskarar og andre interesserte. Utvalsleiar heldt eit foredrag om den norske kontrollmodellen for studentar ved Forsvarets høgskole. Det har også vore halde møte med mellom anna Ombodsmannen for Forsvaret og Sivilombodsmannen, og vi fekk delteke på nokre konferansar tidleg i 2020 før pandemien kom til Europa.

I samband med EOS-utvalet sitt 25-årsjubileum (sjå meir i kapittel 3) publiserer vi i år ein jubileumspamflett som tek utgangspunkt i historia til utvalet.

Utvalet publiserer medieoppsummeringar om EOS-relevante nyheitssaker og rapportar – både på nettsida eos-utvalget.no

og via Twitter-kontoen. Eksterne kan få desse oppsummeringane tilsendt per e-post. Det er cirka 50 eksterne som får medieoppsummeringane på e-post og snautt 800 som følger EOS-utvalet på Twitter.

Ei oversikt over møte, besøk og konferansar som utvalet og sekretariatet har delteke på i 2020 ligg som vedlegg 1.

11.2 Internasjonalt samarbeid

Utvalet meiner internasjonalt kontrollsamarbeid er viktig, både for å lære av kontrollkollegaer i andre land, men også særleg sidan dei norske EOS-tenestene har mykje samarbeid med utanlandske tenester. Dette inkluderer deling av sensitive personopplysningar om nordmenn.

Vi har i mange år hatt kontakt med kontrollkollegaer i utlandet. Dei siste åra har samarbeidet Intelligence Oversight Working Group (IOWG) formalisert seg. Det er kontrollorgan frå Belgia, Nederland, Sveits, Danmark, Storbritannia og Noreg (EOS-utvalet) som er med i gruppa, der metodar og erfaring blir diskutert på eit ugradert nivå. I januar 2020 blei det arrangert eit møte i Oslo – der også representantar frå Sveriges to kontrollorgan deltok. Systembasert kontroll og utvikling av kontrollmetodikk var tema i møtet.

PST har overfor utvalet stadfesta at det er offentleg at Noreg er med i samarbeidet Counter Terrorism Group (CTG).⁴³ Dette gjer det lettare for oss å delta i diskusjonar om kontroll av multilaterale samarbeid i Europa.

43 Les meir om dette i EOS-utvalets årsmelding for 2017 punkt 5.10 side 25.

Sensitive personopplysningar

I personopplysningsloven er nokre opplysningar definert som sensitive (kalla «særlege kategorier» i lova) – opplysningar om rasemessig eller etnisk bakgrunn, politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning, opplysningar om medlemskap i fagforeining, genetiske opplysningar, biometriske opplysningar med føremål om å identifisere nokon, helseopplysningar, opplysningar om seksuell legning og informasjon om seksuelle forhold.

12.

Vedlegg

VEDLEGG 1 – Møte, besøk, foredrag og deltaking på konferansar

Presentasjon på konferanse

Utvalsmedlem Øvstedal heldt i januar ein presentasjon om EOS-utvalet på konferansen Security Divas på Gjøvik. Konferansen blir arrangert av NorSIS og er for kvinner som studerer eller arbeider med informasjonstryggleik.

Møte i det internasjonale kontrollsamarbeidet IOWG

EOS-utvalet ønska i januar kontrollkollegaer frå Sveits, Belgia, Nederland, Danmark, Storbritannia og Sverige velkommen til eit møte i Oslo i samband med samarbeidet Intelligence Oversight Working Group. Les meir i punkt 11.2.

5G-konferanse i Belgia

Leiar av teknologisk eining i sekretariatet deltok i januar på The European 5G Conference i Brussel.

Politikongress i Tyskland

I februar deltok leiar av teknologisk eining i sekretariatet på European Police Congress i Berlin.

Møte med delegasjon frå Kirgisistan

Utvalsleiar og to frå sekretariatet møtte i februar representantar frå Den norske Helsingforskomité og menneskerettsaktivistar frå sivilsamfunnet i Kirgisistan som var på besøk i Oslo. Dei var interesserte i å høyre om korleis den norske kontrollmodellen for EOS-tenestene fungerer, sidan det er eit arbeid med å prøve å få på plass ein kontroll med tenestene i den tidlegare Sovjet-republikken.

Møte med Sivilombodsmannen

Tre frå sekretariatet hadde eit møte med Sivilombodsmannen i september for å diskutere problemstillingar som er relevante for Stortingets eksterne kontrollorgan.

Møte med Ombodsmannen for Forsvaret

Utvalsleiar og representantar for sekretariatet møtte i september Ombodsmannen for Forsvaret. Problemstillingar knytt til tryggingssklarering og grensedraging mellom arbeidet til EOS-utvalet og Ombodsmannen var tema. Møtet blei følgt opp med eit møte på sekretariatsnivå i oktober.

Foredrag ved Forsvarets høgskole

Utvalsleiar heldt eit foredrag om den norske kontrollmodellen for studentar ved emnet Etterretning, politikk og samfunn i november.

Deltaking på webinar om kontroll med militære etterretningstenester

Ein utvalsmedlem og tre frå sekretariatet deltok i desember på eit web-seminar i regi av Nato si parlamentarikarforssamling og DCAF – Geneva Center for Security Sector. Seminaret handla om kontroll med militære etterretningstenester.

VEDLEGG 2 – Nyheiter frå kontrollorgan i andre land

Danmark

Tilsynet med Etterretningstjenesterne (TET) si særskilde melding om Forsvarets Etterretningstjeneste (FE) fekk særskilde merksemd i danske media i fjor. Både FE-sjefen og andre i leiinga i FE blei permitterte i samband med saka.

Kort fortalt handlar saka om at informasjon frå ein eller fleire varslarar kom tilsynet i hende, noko som førte til at tilsynet mellom anna har meldt følgande til danske styresmakter:

- At FE både har halde tilbake sentrale opplysningar og gitt feil opplysningar til tilsynet.
- At det i FEs leiing og deler av tenesta er ein «uhensiktsmessig legalitetskultur».
- Mogleg ulovleg overvaking av danskar.
- At det bør bli gjort ei evaluering om tilsynet både har kompetanse og ressursar nok til å gjennomføra ein effektiv legalitetskontroll av FE.
- At det bør bli etablert ein ekstern varslarordning.

Saka har ført til debatt om kontrollsystemet i Danmark. TET har eit smalare mandat enn kva EOS-utvalet har. Det har også blitt stilt spørsmål ved Folketingets etterretningsutval der det er fullstendig teieplikt om alt som skjer.

Det har i kjølvatnet av TET si særskilte melding komme påstandar i dansk media om at NSA har spionert mot Danmark, Noreg og andre land gjennom eit system for innhenting av informasjon frå internettkablar.

Også Politiets Etterretningstjeneste (PET) har fått kritikk av TET. Mellom anna for at dei bruker veldig lang tid på å svare på spørsmål frå tilsynet, og at dei hadde behandla opplysningar ulovleg om 30 personar berre på grunnlag av lovleg politisk verksemd – deltaking i ein demonstrasjon.

I kontrollen med Center for Cybersikkerhed har TET funne både ulovleg behandling av personopplysningar og manglande sletting av sensordata.

Storbritannia

Britanes kontrollorgan Investigatory Powers Commissioner's Office (IPCO) skriv i si årsmelding for 2019 mellom anna om manglar ved kjeldehandteringa når utanlandsetterretningstenesta SIS⁴⁴ driv med HUMINT. Kontrollorganet skriv også om kontrollen med SIGINT-tenesta GCHQ sitt arbeid for å finne svakheiter i teknologi, og prosessen som GCHQ har for å avgjere om svakheitene skal bli allmenn kjent eller bli utnytta av tenesta.

Belgia

I årsmeldinga for 2019 til Belgia sitt kontrollorgan kjem det fram at det har vore ein kraftig auke i kor mykje Belgia sine tryggingstenester har nytta skjulte tvangsmiddel.

Frankrike

Det franske kontrollorganet CNCTR sitt ønske om å få moglegheit til å kontrollere informasjon som franske e-tenester deler med sine partnerar, er førebels ikkje blitt vedteke av det franske parlamentet. Fleire andre sjølvstendige kontrollorgan i Europa, inkludert EOS-utvalet, har høve til dette.

Tyskland

Tyskarane debatterer korleis dei tyske e-tenestene skal kontrollerast. Det er mellom anna forslag om eit nytt kontrollorgan som skal føre sterkare kontroll med utanlandsetterretningstenesta BND.

Sverige

Det svenske kontrollorganet Säkerhets- og integritetsskyddsnämnden (SIN) kan i motsetning til EOS-utvalet kontrollere den overordna påtalemakta. SIN kontrollerer også både det ordinære politiet og Säkerhetspolisen (tilsvarande PST i Noreg). I ei av fråsegnene i 2020 har SIN skrivt om kontrollen med korleis Åklagarmyndigheten behandlar overskotsinformasjon frå skjulte tvangsmiddel.

44 Også kjent som MI6.

HUMINT

Forkorting for Human Intelligence. Ein etterretningsdisiplin som nyttar menneskebasert innhenting.

SIGINT

Forkorting for Signal Intelligence. Det er ein etterretningsmetode der signal som blir sende frå ein stad til ein annan stad blir henta inn.

VEDLEGG 3 – Innspill til Stortingets behandling av ny lov om Etterretningstenesta

Stortingets utenriks- og forsvarskomiteé
Stortinget
0026 OSLO

Kopi: Stortingets presidentskap
Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité
12. mai 2020

Innspill til Stortingets behandling av Prop. 80 L (2019-2020)

1. Forslag til ny etterretningstjenestelov og EOS-utvalgets kontroll

Forsvarsdepartementet foreslo 22. april 2020 en ny lov om Etterretningstjenesten, som vil avløse etterretningstjenesteloven av 1998. Lovforslaget bygger på departementets høringsnotat 12. november 2018. EOS-utvalget innga hørings svar 12. februar 2019.

I forslag til § 2-6 stadfestes det at Etterretningstjenesten er underlagt EOS-utvalgets kontroll etter EOS-kontrollloven. Departementet skriver:

«Rammene for utvalgets kontroll endres ikke som følge av ny etterretningstjenestelov. Det etableres imidlertid en løpende kontroll med tjenestens etterlevelse av reglene i kapittel 7 om tilrettelagt innhenting, jf. første ledd andre punktum, **som kommer i tillegg til den alminnelige etterfølgende kontrollen etter EOS-kontrollloven.**» (utvalgets utheving)

En sentral del av proposisjonen er vurderingen av om tilrettelagt innhenting av grenseoverskridende elektronisk kontroll bør tilrådes og på hvilke vilkår. Proposisjonen legger gjennomgående vekt på betydningen av EOS-utvalgets kontroll. Vi merker oss den tillit som vises utvalget.

2. Gjennomgang av EOS-kontrollmodellen

Dersom lovforslaget vedtas av Stortinget forventer utvalget at den nye kontrolloppgaven (løpende kontroll av tilrettelagt innhenting) vil gjøre det nødvendig med en gjennomgang av utvalgets kontrollvirksomhet og prioriteringer. I utvalgets hørings svar viste vi til kontroll- og konstitusjonskomiteens merknader i innstilling 146 S (2016-2017)¹:

«En raskt akselererende teknologiutvikling, økt globalisering og et stadig mer sammensatt trusselbilde endrer forutsetningene for overvåking og dermed for EOS-utvalgets kontroll med metodene. Komiteen har merket seg at Evalueringsutvalget peker på sannsynligheten for økt kompleksitet og omfang av kontrolloppgavene, blant annet med henvisning til eventuelle konsekvenser av 'digitalt grenseforsvar' som Forsvarsdepartementet har varslet en gjennomgang av. Komiteen registrerer at Evalueringsutvalget vurderer det som **vanskelig å utvide den parlamentariske kontrollen med de hemmelige tjenestene uten en gjennomgang av hele modellen for kontroll.**

¹ Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Rapport fra Evalueringsutvalget for Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget) om evaluering av EOS-utvalget.

Komiteen registrerer videre at Evalueringsutvalget ikke har foretatt denne gjennomgangen, men nøyer seg med å peke på behovet for nytenkning. I lys av de utviklingstrekkene Evalueringsutvalget beskriver, **mener komiteen at nettopp kontrollmodellen burde vært med i dette utvalgsarbeidet, men tar til etterretning at Stortinget må komme tilbake til dette spørsmålet.**» (utvalgets uthevinger)

EOS-utvalget viste i høringssvaret videre til forslaget om innføring av tilrettelagt innhenting, og reiste spørsmål om kontrollmodellen er utredet i slik bredde som synes forutsatt av Stortinget. I proposisjonenes punkt 11.15 omtales behovet for å styrke utvalgets sekretariat. *Legges nye og krevende oppgaver til EOS-utvalget, vil det imidlertid også utfordre rammene for selve utvalgets arbeid og involvering i de ulike deler av kontrollen.*

Uavhengig av en eventuell gjennomgang av EOS-kontrollmodellen vil EOS-utvalget ved behov komme tilbake til Stortinget etter å ha høstet erfaringer med den nye kontrollopgaven.

3. Hvor bør EOS-utvalgets løpende kontroll av tilrettelagt innhenting skje?

Departementet har i proposisjonen begrunnet sitt standpunkt om at den «løpende kontrollen» av tilrettelagt innhenting bør føres av EOS-utvalget.

I proposisjonens punkt 11.10.4 er det forutsatt at den «løpende kontrollen» av tilrettelagt innhenting i hovedsak vil skje hos Etterretningstjenesten:

«EOS-utvalget mener at den løpende kontrollen i størst mulig grad bør utføres fra utvalgets egne lokaler [i høringssvaret]. Departementet er enig i at hensynet til utvalgets uavhengighet kan tilsi at kontrollen i størst mulig utstrekning utføres fra egne lokaler, på samme måte som domstolens forhåndskontroll vil foretas fra domstolens egne lokaler. På den andre siden har den løpende kontrollen en annen karakter enn forhåndskontrollen, og informasjonssikkerhetshensyn taler med tyngde for at den løpende kontrollen utføres fra Etterretningstjenestens lokaler. I tillegg vil sentrale kontrollpunkter i praksis ikke la seg utføre fra utvalgets lokaler. Departementet legger derfor til grunn at løpende kontroll i all hovedsak vil måtte føres fra tjenestens lokaler. Departementet forutsetter at tjenesten og utvalget vil være seg bevisste betydningen av å ivareta hensynet til utvalgets uavhengighet ved den praktiske gjennomføringen av den løpende kontrollen».

Det er EOS-utvalgets oppfatning at hensynet til uavhengighet og tillit til kontrollen bør medføre at utvalgets kontroll av tilrettelagt innhenting utføres fra våre egne lokaler så langt det er mulig.

Utvalget kan opplyse at spørsmålet om fra hvor kontrollen av EOS-tjenestene skal utføres, er en del av en dynamisk prosess. Vi drøfter nå med alle EOS-tjenestene hvordan deler av kontrollen på en sikker måte i større grad kan gjennomføres fra utvalgets lokaler. Drøftelsene omfatter både spørsmålet om digital kommunikasjon og fjerntilgang til deler av tjenestenes informasjonssystemer. På lengre sikt vil avklaringen av disse spørsmålene påvirke hvor og hvordan kontrollen utføres.

***

EOS-utvalget står selvsagt til komiteens disposisjon ved behov for ytterligere informasjon.

Med vennlig hilsen

for Svein Grønnern
utvalgsleder

VEDLEGG 4 – EOS-kontrollloven⁴⁵

§ 1. Kontrollområdet

Stortinget velger et utvalg til å kontrollere etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (tjenestene) som utføres av den offentlige forvaltning eller under styring av eller på oppdrag fra denne (EOS-utvalget). Kontrollen utføres innenfor rammene av §§ 5, 6 og 7.

Kontrollen omfatter ikke overordnet påtalemyndighet.

Offentleglova og forvaltningsloven, med unntak av reglene om ugildhet, gjelder ikke for utvalgets virksomhet.

Stortinget kan gi instruks om virksomheten til utvalget innenfor rammen av denne lov og fastsetter bestemmelser om dets sammensetning, funksjonsperiode og sekretariat.

Innenfor rammen av denne lov utfører utvalget sitt verv selvstendig og uavhengig av Stortinget. Stortinget i plenum kan likevel pålegge utvalget å foreta nærmere definerte undersøkelser innenfor utvalgets kontrollmandat, og under iakttagelse av de regler og innenfor de rammer som for øvrig ligger til grunn for utvalgets virksomhet.

§ 2. Formål

Formålet med utvalgets kontroll er:

1. å klarlegge om og forebygge at noens rettigheter krenkes, herunder påse at det ikke nyttes mer inngripende midler enn det som er nødvendig etter forholdene, og at tjenestene respekterer menneskerettighetene.
2. å påse at virksomheten ikke utilbørlig skader samfunnets interesser.
3. å påse at virksomheten holdes innen rammen av lov, administrative eller militære direktiver og ulovfestet rett.

Utvalget skal iakttas hensynet til rikets sikkerhet og forholdet til fremmede makter. Kontrollen bør innrettes slik at den er til minst mulig ulempe for tjenestenes løpende virksomhet.

Formålet er rent kontrollerende. Utvalget skal følge prinsippet om etterfølgende kontroll. Utvalget kan ikke instruere de kontrollerte organer eller nyttes av disse til konsultasjoner. Utvalget kan likevel kreve innsyn i og uttale seg om løpende saker.

§ 3. Utvalgets sammensetning

Utvalget skal ha syv medlemmer medregnet leder og nestleder, alle valgt av Stortinget etter innstilling fra Stortingets presidentskap, for et tidsrom av inntil fem år. Et medlem kan gjenoppnevnes en gang og maksimalt inneha vervet i ti år. Det bør unngås at flere enn fire medlemmer skiftes ut samtidig. Personer som tidligere har virket i tjenestene, kan ikke velges som utvalgsmedlemmer.

Godtgjørelse til utvalgets medlemmer fastsettes av Stortingets presidentskap.

§ 4. Utvalgets sekretariat

Leder for utvalgets sekretariat tilsettes av Stortingets presidentskap etter innstilling fra utvalget. Tilsetting av det øvrige personalet i sekretariatet foretas av utvalget. Nærmere regler om fremgangsmåten ved tilsetting og adgang til delegering av utvalgets myndighet fastsettes i et personalreglement godkjent av Stortingets presidentskap.

§ 5. Utvalgets oppgaver

Utvalget skal gjennomføre kontroll og regelmessige inspeksjoner av etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste som utøves i den sivile og militære forvaltning i henhold til §§ 6 og 7.

Utvalget mottar klager fra enkeltpersoner og organisasjoner. Når en klage mottas, avgjør utvalget om klagen gir grunn til behandling, og foretar i så fall de undersøkelser som klagen tilsier.

Av eget tiltak skal utvalget ta opp alle saker og forhold som det ut fra formålet finner riktig å behandle, og særlig slike som har vært gjenstand for offentlig kritikk. Med forhold menes også regelverk, direktiver og praksis.

Utvalgets undersøkelser kan gå ut over de rammer som følger av § 1 første ledd, jf. § 5 når det tjener til å klarlegge saker eller forhold som utvalget undersøker i kraft av sitt mandat.

Kontrolloppgaven omfatter ikke virksomhet som angår personer som ikke er bosatt i riket og organisasjoner som ikke har tilhold her, eller som angår utlendinger hvis opphold er knyttet til tjeneste for fremmed stat. Utvalget kan likevel utøve kontroll i tilfeller som nevnt i første punktum når særlige grunner tilsier det.

Det departement Kongen bestemmer kan helt eller delvis suspendere kontrollen under krise og krig inntil Stortinget bestemmer annet. Ved slik suspensjon skal Stortinget straks underrettes.

§ 6. Utvalgets kontroll

Utvalget skal kontrollere tjenestene i samsvar med formålet i lovens § 2.

Videre skal kontrollen omfatte tjenestenes tekniske virksomhet, herunder overvåking og innhenting av informasjon og behandling av personopplysninger.

Utvalget skal påse at samarbeidet og informasjonsutvekslingen mellom tjenestene og med innenlandske og

⁴⁵ Lov 3. februar 1995 nr. 7 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-kontrollloven). Lova blei sist endra i juni 2020.

utenlandske samarbeidspartnere holdes innenfor rammen av de tjenstlige behov og gjeldende regelverk.

Utvalget skal:

1. for Politiets sikkerhetstjeneste: sikre at virksomheten holdes innenfor rammen av tjenestens fastlagte oppgaver og føre kontroll med tjenestens behandling av forebyggende saker og etterforskningssaker, dens bruk av skjulte tvangsmidler og andre skjulte metoder for informasjonsinnhenting.
2. for Etterretningstjenesten: sikre at virksomheten holdes innenfor rammen av tjenestens fastlagte oppgaver.
3. for Nasjonal sikkerhetsmyndighet: sikre at virksomheten holdes innenfor rammen av direktoratets fastlagte oppgaver, å føre kontroll med klareringssaker for personer og bedrifter hvor klarering er nektet, tilbakekalt, nedsatt eller suspendert av klareringsmyndighetene.
4. for Forsvarets sikkerhetsavdeling: føre kontroll med at avdelingens utøvelse av personellsikkerhetstjeneste og annen sikkerhetstjeneste holdes innenfor rammen av lov og forskriftsverk og avdelingens fastlagte oppgaver og påse at ingens rettigheter krenkes.

Kontrollen skal skje med innføring i den løpende virksomheten og slik besiktigelse som finnes nødvendig.

§ 7. Inspeksjoner

Inspeksjonsvirksomheten skal skje i samsvar med formålet i lovens § 2.

Inspeksjonene skal gjennomføres ut fra behov og minst omfatte:

1. flere inspeksjoner årlig av Etterretningstjenesten sentralt.
2. flere inspeksjoner årlig av Nasjonal sikkerhetsmyndighet.
3. flere inspeksjoner årlig av Den sentrale enhet i Politiets sikkerhetstjeneste.
4. flere inspeksjoner årlig av Forsvarets sikkerhetsavdeling.
5. en årlig inspeksjon av Etterretningsbataljonen.
6. en årlig inspeksjon av Forsvarets spesialstyrker.
7. en årlig inspeksjon av PST-enhetene i minst to politidistrikter og av minst en av Etterretningstjenestens stasjoner eller etterretnings-/sikkerhetstjeneste ved militære staber og avdelinger.
8. inspeksjon av eget tiltak av det øvrige politi og andre organer eller institusjoner som bistår Politiets sikkerhetstjeneste.
9. for øvrig slik inspeksjon som lovens formål tilsier.

§ 8. Innsynsrett mv.

For å utføre sitt verv, kan utvalget kreve innsyn i og adgang til forvaltningens arkiver og registre, lokaler, installasjoner og anlegg av enhver art. Like med forvaltningen regnes virksomhet mv. som eies med mer enn en halvdel av det offentlige. Utvalgets rett til innsyn og adgang etter første punktum gjelder tilsvarende overfor virksomheter som bistår ved utførelse av etterretnings-, overvåkings- og

sikkerhetstjeneste.

Enhver som tjenestegjør i forvaltningen plikter på anmodning å tilveiebringe alt materiale, utstyr mv. som kan ha betydning for gjennomføring av kontrollen. Andre har samme plikt med hensyn til materiale, utstyr mv. som de har mottatt fra offentlige organer.

Utvalget skal ikke søke et mer omfattende innsyn i graderte opplysninger enn det som er nødvendig ut fra kontrollformålene. Utvalget skal så vidt mulig iaktta hensynet til kildevern og vern av opplysninger mottatt fra utlandet.

Utvalgets beslutninger om hva det skal søke innsyn i og om omfanget og utstrekningen av kontrollen, er bindende for forvaltningen. Mot slike beslutninger kan det ansvarlige personell på vedkommende tjenestested kreve inntatt begrunnet protest i møteprotokollen. Etterfølgende protest kan gis av sjefen for vedkommende tjeneste og av forsvarssjefen. Protester som her nevnt, skal inntas i eller følge utvalgets årsmelding.

Mottatte opplysninger skal ikke meddeles annet autorisert personell eller andre offentlige organer som er ukjente med dem uten at det er tjenstlig behov for det, er nødvendig ut fra kontrollformålene eller følger av saksbehandlingsreglene i § 12. I tilfelle tvil bør avgiveren av opplysningene forespørres.

§ 9. Forklaringer og møteplikt mv.

Enhver plikter etter innkalling å møte for utvalget.

Klagere og andre privatpersoner i partsliknende stilling kan på ethvert trinn i saken la seg bistå av advokat eller annen fullmektig i den utstrekning det kan skje uten at graderte opplysninger derved blir kjent for fullmektigen. Samme rett har ansatte og tidligere ansatte i forvaltningen i saker som kan ende med kritikk mot dem.

Alle som er eller har vært i forvaltningens tjeneste har forklaringsplikt for utvalget om alt de har erfart i tjenesten.

Pliktmessig avgitt forklaring må ikke foreholdes noen eller fremlegges i retten i straffesak mot avgiveren uten dennes samtykke.

Utvalget kan begjære bevisopptak etter domstoloven § 43 annet ledd. Tvisteloven §§ 22-1 og 22-3 gjelder ikke. Rettsmøtene skal være lukket og forhandlingene holdes hemmelige. Forhandlingene holdes hemmelige inntil utvalget eller vedkommende departement bestemmer annet, jf. §§ 11 og 16.

§ 10. Om statsrådene og departementene

Reglene i §§ 8 og 9 gjelder ikke statsrådene, departementene og deres embets- og tjenestemenn, unntatt i forbindelse med klarering og autorisasjon av personer og bedrifter for behandling av graderte opplysninger.

Utvalget kan ikke kreve innsyn i departementenes interne dokumenter.

Dersom EOS-utvalget ønsker opplysninger eller uttalelser fra et departement eller dets personell, i andre saker enn slike som gjelder departementets befatning med klarering

og autorisasjon av personer og bedrifter, innhentes disse skriftlig fra departementet.

§ 11. Taushetsplikt mv.

Med de unntak som følger av §§ 14 til 16, har utvalget og dets sekretariat taushetsplikt.

Utvalgets medlemmer og sekretariat er bundet av regler om behandling av dokumenter mv. som må beskyttes av sikkerhetsmessige grunner. De skal være sikkerhetsklarert og autorisert for høyeste sikkerhetsgrad nasjonalt og etter traktat Norge er tilsluttet. Stortingets administrasjon er klareringsmyndighet for utvalgets medlemmer og sekretariat. Stortingets presidentskap er klagemyndighet for avgjørelser truffet av Stortingets administrasjon. Autorisasjon av utvalgets medlemmer og sekretariat gjelder i samme utstrekning som utvalget har innsynsrett etter § 8.

Hvis utvalget er i tvil om graderingen av opplysninger i uttalelse eller meldinger, eller mener at av- eller nedgradering bør skje, forelegger det spørsmålet for vedkommende etat eller departement. Forvaltningens avgjørelse er bindende for utvalget.

§ 12. Saksbehandling

Samtaler med privatpersoner skal skje i avhørsform med mindre de er av orienterende art. Samtaler med forvaltningens personell skal skje i avhørs form når utvalget finner grunn til det eller tjenestemannen ber om det. I saker som kan ende med kritikk mot bestemte tjenestemenn, bør avhørs form i alminnelighet nyttes.

Den som avhøres skal gjøres kjent med sine rettigheter og plikter, jf. § 9. Forvaltningens personell, og tidligere ansatte kan under avhør i saker som kan ende med kritikk mot dem også la seg bistå av en tillitsvalgt som er autorisert etter sikkerhetsloven med forskrifter. Forklaringen skal oppleses til vedtakelse og undertegning.

Personer som kan bli utsatt for kritikk fra utvalget, bør varsles om de ikke allerede kjenner til saken. De har rett til å gjøre seg kjent med utvalgets ugraderte materiale og med gradert materiale som de er autorisert for, alt såfremt det ikke vil skade undersøkelsene.

Enhver som gir forklaring skal foreholdes beviser og påstander som ikke samsvarer med vedkommendes egne, såfremt bevisene og påstandene er ugraderte eller vedkommende er autorisert for dem.

§ 13. Beslutningsdyktighet og arbeidsform

Utvalget er beslutningsdyktig når fem medlemmer er til stede.

Utvalget skal være beslutningsdyktig på inspeksjoner av tjenestene sentralt som omtalt i § 7, men kan møte med færre medlemmer på inspeksjoner utover dette eller i lokale enheter. Utvalget skal alltid være representert ved minst to medlemmer på inspeksjoner.

Ved særlig omfattende undersøkelser kan innhenting

av forklaringer, besiktigelser på stedet mv. overlates til sekretariatet og ett eller flere medlemmer. Det samme gjelder dersom slik innhenting av et samlet utvalg vil kreve uforholdsmessig arbeid eller kostnad. Ved avhør som nevnt i dette ledd, kan utvalget anta bistand.

§ 14. Generelt om kontrollen og uttalelser

EOS-utvalget har rett til å uttale sin mening om forhold som omfattes av kontrollområdet.

Utvalget kan påpeke at det er gjort feil eller utvist for sømmelige forhold i tjenestene. Kommer utvalget til at en avgjørelse må anses ugyldig eller klart urimelig, eller klart strider mot god forvaltningspraksis, kan det gi uttrykk for dette. Mener utvalget at det knytter seg begrunnet tvil til forhold av betydning i saken, kan det gjøre vedkommende tjeneste oppmerksom på dette.

Blir utvalget oppmerksom på mangler ved lover; administrative forskrifter eller administrativ praksis, kan det gi vedkommende departement underretning om det. Utvalget kan også foreslå forbedringer i administrative og organisatoriske ordninger og rutiner når det kan tjene til å lette kontrollen eller verne mot at noens rettigheter krenkes.

Før det gis uttalelse i saker som kan ende med kritikk eller meningsyttringer rettet mot forvaltningen, skal den ansvarlige sjef gis anledning til å uttale seg om de spørsmål saken reiser.

Uttalelser til forvaltningen rettes til sjefen for vedkommende tjeneste eller organ eller til forsvarssjefen eller vedkommende departement hvis det gjelder forhold disse bør kjenne til som instruksjons- og kontrollmyndighet.

Ved uttalelser som gir oppfordring til å iverksette tiltak eller treffe beslutninger, skal mottakeren bes om å gi tilbakemelding om hva som blir foretatt.

§ 15. Uttalelser til klagere og forvaltningen

Uttalelser til klagere bør være så fullstendige som mulig uten at det gis graderte opplysninger. Opplysning om at noen har vært gjenstand for overvåkingsvirksomhet eller ikke, anses som gradert hvis annet ikke blir bestemt. Ved klager mot tjenestene om overvåkingsmessig virksomhet skal det bare uttales om klagen har gitt grunn til kritikk eller ikke. Mener utvalget at en klager bør gis en mer utfyllende begrunnelse, gir det forslag om det overfor den tjeneste det gjelder eller vedkommende departement.

Hvis en klage gir grunn til kritikk eller meningsyttringer for øvrig, skal begrunnet uttalelse om dette rettes til sjefen for den tjeneste det gjelder eller vedkommende departement. Også ellers skal uttalelser i klagesaker alltid meddeles sjefen for den tjeneste klagen er rettet mot.

Uttalelser til forvaltningen graderes etter sitt innhold.

§ 16. Meddelelser til offentligheten

Utvalget avgjør i hvilken utstrekning dets ugraderte uttalelser eller ugraderte deler av uttalelsene skal offentliggjøres.

Hvis offentliggjøring må antas å medføre at en klagers

identitet vil bli avdekket, skal dennes samtykke foreligge. Ved omtalen av personer skal hensynet til personvernet iakttas også om det ikke gjelder klagere. Tjenestemenn skal ikke navngis eller identifiseres på annen måte uten med vedkommende departements godkjenning.

For øvrig kan lederen eller den utvalget bemyndiger i vedkommendes sted gi meddelelser til offentligheten om hvorvidt en sak er under undersøkelse og om den er ferdigbehandlet, eller når den vil bli det.

For saksdokumenter som er utarbeidet av eller til EOS-utvalget i saker som det vurderer å legge fram for Stortinget som ledd i den konstitusjonelle kontroll, skal innsyn først gis når saken er mottatt i Stortinget. EOS-utvalget varsler vedkommende forvaltningsorgan om at saken er av en slik art. Er en slik sak ferdigbehandlet uten at den oversendes Stortinget, inntreffer offentlighet når utvalget har varslet vedkommende forvaltningsorgan om at saken er ferdigbehandlet.

§ 17. Forholdet til Stortinget

Bestemmelsen i § 16 første og annet ledd gjelder tilsvarende for utvalgets meldinger og årsmeldinger til Stortinget. Hvis utvalget anser at hensynet til Stortingets kontroll med forvaltningen tilsier at Stortinget bør gjøre seg kjent med graderte opplysninger i en sak eller et forhold det har undersøkt, skal det i særskilt melding eller i sin årsmelding gjøre Stortinget oppmerksom på det. Det samme gjelder dersom det er behov for ytterligere undersøkelser om forhold som utvalget selv ikke kan komme videre med.

Utvalget avgir årlig melding til Stortinget om sin virksomhet. Melding kan også gis hvis det er avdekket forhold som Stortinget straks bør kjenne til. Meldingene og deres vedlegg skal være ugraderte. Årsmeldingen avgis innen 1. april hvert år.

Årsmeldingen bør omfatte:

1. en oversikt over utvalgets sammensetning, møtevirksomhet og utgifter.
2. en redegjørelse for utførte inspeksjoner og resultatene av disse.
3. en oversikt over klagesaker fordelt etter art og tjenestegren og med angivelse av hva klagen har resultert i.
4. en redegjørelse for saker og forhold tatt opp av eget tiltak.
5. en angivelse av eventuelle tiltak som er bedt iverksatt og hva det har ført til, jf. § 14 sjette ledd.
6. en angivelse av eventuelle protester etter § 8 fjerde ledd.
7. en omtale av saker eller forhold som bør behandles av Stortinget.
8. utvalgets alminnelige erfaringer med kontrollen og regelverket og mulige behov for endringer.

§ 18. Ordensforskrifter

Sekretariatet fører sakjournal og møteprotokoll. Beslutninger og dissenser skal framgå av protokollen.

Uttalelser og bemerkninger som framkommer eller protokolleres under kontroll, anses ikke avgitt av utvalget uten at de er meddelt skriftlig.

§ 18 a. Forholdet til sikkerhetsloven

Sikkerhetsloven gjelder for EOS-utvalget med de unntak og presiseringer som følger av denne lov, jf. sikkerhetsloven § 1-4 første ledd.

Følgende bestemmelser i sikkerhetsloven gjelder ikke for EOS-utvalget: §§ 1-3, 2-1, 2-2 og 2-5, kapittel 3, § 5-5, § 7-1 andre til sjette ledd, § 8-3 første ledd andre punktum, § 9-4 andre til femte ledd, kapittel 10 og §§ 11-1, 11-2 og 11-3.

EOS-utvalget skal innenfor sitt ansvarsområde utpeke, klassifisere og holde oversikt over skjermingsverdige objekter og infrastruktur og melde inn til sikkerhetsmyndigheten med angivelse av sikkerhetsgrad, jf. sikkerhetsloven § 7-1 andre ledd.

EOS-utvalget kan innenfor sitt ansvarsområde fatte vedtak om krav til adgangsklaring for tilgang til hele eller deler av skjermingsverdige objekter eller infrastruktur og bestemme at personer med sikkerhetsklaring for et bestemt nivå også er klarert for adgang til et bestemt skjermingsverdig objekt eller en bestemt skjermingsverdig infrastruktur, jf. sikkerhetsloven § 8-3.

Stortinget kan fastsette i hvilken grad forskrifter fastsatt i medhold av sikkerhetsloven skal gjelde for EOS-utvalget.

§ 19. Bistand mv.

Utvalget kan anta bistand.

Lovens regler gjelder tilsvarende for bistandspersoner. Bistandspersoner skal likevel bare autoriseres for slik beskyttelsesgrad som oppdraget krever.

Personer som er ansatt i tjenestene, kan ikke antas som bistandspersoner.

§ 20. Økonomiforvaltning, utgiftsdekning til innkalte og sakkyndige

Utvalget har ansvaret for den økonomiske styringen av utvalgets virksomhet, og fastsetter egen instruks for sin økonomiforvaltning. Instruksen skal være godkjent av Stortingets presidentskap.

Enhver som blir innkalt til utvalget har krav på å få sine reisekostnader dekket etter det offentlige regulativ. Tap i inntekt erstattes etter lov 21. juli 1916 nr. 2 om vidners og sakkyndiges godtgjørelse m.v.

Sakkyndige godtgjøres etter salærforskriften. Andre satser kan avtales.

§ 21. Straff

Forsettlig eller grov uaktsom overtredelse av § 8 første og annet ledd, § 9 første og tredje ledd, § 11 første og annet ledd og § 19 annet ledd i denne lov straffes med bøter eller fengsel inntil 1 år, hvis ikke strengere straffebestemmelse får anvendelse.

**STORTINGETS
KONTROLLUTVALG**
FOR ETTERRETNINGS-, OVERVÅKINGS-
OG SIKKERHETSTJENESTE

tdesign.no

Kontaktinformasjon

Telefon: +47 21 62 39 30

E-post: post@eos-utvalget.no

www.eos-utvalget.no